

НЕБЕСНА СОТНЯ: СОРОК ДНІВ...

На Майдані Незалежності у неділю відбулося траурне віче в пам'ять про загиблих під час масових протестів у Києві 18–20 лютого. Під час віча представники українського духовенства провели поминальне богослужіння.

На Майдан також прийшли лідер партії «УДАР» Віталій Кличко і позафракційний народний депутат, кандидат у Президенти України Петро Порошенко.

Раніше голова Київської міської державної адміністрації Володимир Бондаренко та мер Львова Андрій Садовий поклали квіти до монумента пам'яті Небесної сотні на вул. Інститутській. Як повідомив голова КМДА Володимир Бондаренко, обговорюється питання про перейменування частини вулиці Інститутської у вулицю Героїв Небесної Сотні. На ділянці вулиці, найближчій до Хрещатика, також планується встановити меморіал пам'яті загиблих.

У неділю також відбулося освячення каплиці пам'яті героїв Небесної Сотні на вул. Інститутській, де раніше розташовувалися кілька наметів учасників Майдану, які під час штурму силовиками 18 лютого були повністю спалені. Нині тут споруджено імпровізований меморіал із бруківки, на який поставлено меморіальну плиту на згадку про загиблих, а також поруч встановлено дерев'яний хрест.

Під час жалобного віча до 40-го дня від загибелі

учасників акцій протесту на Київському Майдані було презентовано книгу про Героїв Небесної Сотні. Як передає кореспондент УНІАН, про це зі сцени Майдану повідомив громадський діяч Роман Савчак. За його словами, у збірнику представлено фотографії та життєпис кожного із загиблих, фотографії подій, мистецтво Майдану тощо. Ця збірка буде розповсюджена у бібліотеках всієї країни.

За даними Міністерства охорони здоров'я України, починаючи з 18 лютого, в сутичках у центрі Києва постраждало 1528 осіб, загинуло 103 учасники протестів.

(Продовження на 4-й стор.)

«УМОМ РОССИЮ НЕ ПОНЯТЬ...»

Коли наставав момент переведення стрілок годинників із зимового часу на літній і навпаки, щоразу в Україні розгорталися дискусії: чи виправдана мізерна економія електроенергії, зважаючи на той стрес, якого завдається людському організму, особливо дитячому, що мусить пристосовуватися до змін у графіку життя. Обговорювався також стан тваринництва, адже доїння корів тепер зміщувалося на годину, і вони теж болісно до цього звикали.

Сьогодні все по-іншому. Переведення стрілок годинників на московський час (а це одразу дві години!) кримськими політиками було перетворено на велике свято з народними гуляннями та розмахуванням російськими прапорами. І ніхто жодним словом не згадав ні про дітей, ні про корів, хоча і вистрибнув Крим далеко зі свого часового поясу.

Отже, не залишається нічого іншого, як звикати до того, що рішення влади обговоренню не підлягають, і ділитися враженнями від них можна лише вдома і, як за

радянських часів, бажано, під ковдрою. Зважаючи на російські телевізійні новини і аналітику, сьогодні так живе вся Росія.

Суттєво, що внутрішнім проблемам російськими ЗМІ уваги практично не приділяється (можливо, тому що їх просто «немає») і розмова постійно точиться навколо України. До речі, про дійсні події на нашій Батьківщині з них довідатися важко, проте легко навчитися методам, з допомогою яких можна будь-кому і будь-чому створити різко негативний імідж. І тут не обов'язково дотримуватися ні міри, ні такту: не звиклий думати та аналізувати народ проковтне все і буде виконувати саме ту програму, яка закладається в його мізки.

А приклади — на поверхні. Ще недавно Юлія Тимошенко була для Росії єдиним можливим партнером в якості українського президента. Ще б пак, укладену нею газову угоду можна вважати однією із першопричин переддефолтного стану України і навіть втрати нею Криму, бо задля зниження ціни на газ тут, зокрема, було подовжено термін

перебування російського флоту. І ось ця жіночка, з якою так легко домовлятися на свою користь, нібито заявила в розмові з «однопартійцем» Нестором Шуфричем (нюанси — у виконанні російських ЗМІ), що готова залишити від Росії випалене місце. І хоча такою була (або не була) лише підслухана телефонна розмова, «леді Ю» одержала у відповідь по повній програмі і на увесь світ. З'явився навіть скороспільний фільм, присвячений її життєдіяльності, з красномовною назвою «Принцеса у парашю». Не входячи до числа фанатів пані Тимошенко, я відкинула всі справи в надії більше довідатися про її особистість. Та одразу ж, коли прозвучала пряма мова (українська), почула специфічний переклад, де замість слова «перераховано», вже вистрило в ефір слово «украдено». Одразу ж отямилась: це ж зовсім не українська медійна дійсність!

А ось як інтерпретуються слова Арсена Авакова, який не потребує перекладу, бо говорить російською мовою. Міністр внутрішніх справ закидає озброєним угрупованням

радикалів, що так Україна може перетворитися і на Сомалі. Трохи пізніше вже лунає: «Арсен Аваков признал, что Украина превращается в Сомали». Слова нібито і схожі, але зміст різний. Все одно якщо мати, виховуючи дитину, закрити в серця: «Не будеш навчатися, виростеш дурником!», а сусідка передасть далі, нібито мати визнала, що дитина в неї стає дурником.

А скільки разів (десять!) ілюстрацією до різних подій слугували показані українським ТБ кадри, де Олександр Музичко хапає за комір прокурора. І вони підтверджували вже «беспредел» та бандитизм, з яким нібито стикається кожен українець і на кожному кроці. А висновок зрозумілий: аби врятуватися, треба проводити референдум і приєднуватися до Росії, яка, до речі, єдина «бажає Україні добра» (цитата).

Це — переважно почуте і побачене під час «марафону» по російських телеканалах (всі українські вимкнено), бо переглядати передачі не кожному дозволяє здоров'я, це все одно, що слухати, які обстрілюють і паплюжать твою матір.

То чим же завинила «молодша» сестра перед «старшою»? «Ты виноват уж тем, что хочется мне ку-

шаты!» — здається, саме про це — відомі слова російського байкаря Крилова. Тим більше, «умом Росию не понять», що насправді вона не холодна і не голодна. Можливо, не гірше житиметься матеріально і кримчанам під її опікою, бо до півноста прикуті сьогодні погляди південно-східної України, яка може успадкувати або не успадкувати кримський приклад.

А поки що зарплати, вклади та інші операції в кримських банках заморожено, бо Крим — іноземна територія. З іншого боку, — не така вже й іноземна, бо масово знімаються гроші з рахунків мобільних телефонів київських операторів, а пояснення — рядком, що біжить: «На національну гвардію». Думаю, торкнеться кримчан і суттєве підвищення тарифів на світло, адже електроенергія надходить з материкової України.

(Продовження на 3-й стор.)

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

ЗАСНОВНИКИ:
Міністерство культури і туризму України,
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка,
трудова колектив підприємства «Об'єднана редакція газети «Кримська світлиця»

За вагомий внесок у справу українського національного відродження, розбудову та зміцнення Української держави редакція газети «Кримська світлиця» нагороджена медаллю Всеукраїнського товариства «Просвіта» «БУДІВНИЧИЙ УКРАЇНИ»

Головний редактор
Віктор КАЧУЛА

Газета зареєстрована Міністерством юстиції України
Реєстраційне свідоцтво КВ № 12042-913ПР від 30.11.2006 р.
Індекс: 90269

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори.
Рукописи не рецензуються і не повертаються. Літсування з читачами - на сторінках газети.
Матеріали для друку приймаються в електронному вигляді. Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і редагувати мову.

ТЕЛЕФОНИ:
головного редактора - (067) 650-14-22
(050) 957-84-40

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
95006, м. Сімферополь, вул. Гагаріна, 5, 2-й пов., к. 13 - 14
e-mail: kr_svit@meta.ua
http://svitlytsia.crimea.ua

Віддруковано в ТОВ «МЕГА-Поліграф», м. Київ, вул. Марко Вовчок, 12/14, тел. (044) 581-68-15
e-mail: office@megapoligraf.kiev.ua
Тираж — 2000

ВИДАВЕЦЬ - ДП «Національне газетно-журнальне видавництво»
Генеральний директор Олександр БІЛІШ 03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1, тел./факс (044) 498-23-65
Р/р 37128003000584 в УДКСУ у м. Києві МФО 820019 код ЄДРПОУ 16482679
E-mail: vidavnicтво@gmail.com
Розповсюдження, передплата, реклама: тел. +38(044) 498-23-64; +38 (050)310-56-63

МУСТАФА ДЖЕМІЛЄВ В ООН: РЕФЕРЕНДУМ В КРИМУ БУВ АБСУРДНИМ, А В УКРАЇНІ – НЕ БАНДЕРІВСЬКА ВЛАДА

Один із лідерів кримських татар, народний депутат України Мустафа Джемелєв виступив на неформальному засіданні Ради безпеки ООН в Нью-Йорку, скликаному з ініціативи представників України і Литви.

Політик, зокрема, назвав незаконний референдум в Криму, в результаті якого була проведена російська анексія півострова, «цинічним», «так званим» і «абсурдним», повідомляє «Голос Америки».

Засідання Ради проходило за формулою «Аррі», яка застосовується для обговорення складних питань у конфіденційному режимі. Видання зазначає, що наводить лише частину заяв Джемелєва — незабаром після початку засідання преса покинула зал.

Лідер кримських татар у своєму виступі, зокрема, сказав: «Абсурдно вирішувати питання про належність до тієї чи іншої країни на основі місцевого референдуму. Право на самовизначення може бути тільки у корінного народу, і таким у Криму є кримські татари. Але татари бойкотували цей референдум».

За словами політика, в референдумі взяли участь не 82% жителів Криму, як повідомляє російська влада, а всього 32,4%.

Також він назвав цинічним твердження російської влади про утиски росіян на території Криму, оскільки більшість керівників місцевих органів влади є росіянами. Російська і велика частина шкіл у Криму.

«Спочатку територію Криму захопили козаки, вони захопили державні установи і парламент, — сказав Джемелєв. — Потім в Крим увійшли російські війська».

«Російська влада виправдовує свої дії тим, що в Україні встановилася бандерівська влада. Але це не відповідає дійсності», — цитує заяву «Голос Америки».

Джемелєв також зазначив, що відносини кримських татар з владою экс-президента Віктора Януковича теж були поганими. «Режим Януковича був корумпованим. Кримські татари розглядалися як головна йому опозиція. Вони не голосували за Януковича, і тому були погано представлені в органах влади», — запевнив політик.

Зазначимо, що на неформальному засіданні Ради безпеки в понеділок не були присутні декілька постійних представників Радбезу, в тому числі Росія і Китай.

* * *
Росія не взяла участь в понеділок у неформальній зу-

стрічі представників країн-членів Ради безпеки ООН, вважаючи недоцільним розгляд на ній прав людини і свободи преси в Криму.

Зустріч відбулася з ініціативи Литви у форматі «Засідання за формулою Аррі» (The Arria Formula Meeting), яке не належить безпосередньо до Ради безпеки.

Російська місія випустила заяву, в якій говориться: «Відзначаємо зловживання у використанні «формули Аррі». Замислювалася вона для конфіденційного обговорення складних питань, а використовується часом як засіб реклами перед ЗМІ та НУО. Це підриває престиж РБ ООН. Категорично відмовляємося асоціювати з Радою безпеки організоване сьогодні делегациєю Литви пропагандистське шоу з запрошеними одіозними фігурами. Така свідомо не може дати хоч якоїсь об'єктивної інформації про ситуацію в Криму — одному з суб'єктів Російської Федерації. Зрозуміло, російська делегація буде ігнорувати цей низькопробний захід».

НЕ ХОЧЕШ БУТИ РОСІЯНИНОМ... ПЛАТИ!

Кримчани, які не бажають отримувати російське громадянство, повинні заплатити мито в розмірі 2 тисяч рублів, що складає 500 гривень. Про це на прес-конференції повідомив керівник департаменту з організації реєстраційно-паспортної роботи ФМС Росії Олександр Аксьонов, повідомляє Радіо «Свобода».

За його словами, жителі Криму, які не захочуть отримувати російський паспорт, повинні подати заяву до органів реєстрації протягом календарного місяця, починаючи з 18 березня. Потім на підставі заяви оформлятиметься вид на проживання.

Громадяни, які відмовилися від паспортів, не будуть проходити тривалі процедури, оскільки у Росії з цим питанням раніше стикалися, коли на території країни проживала значна кількість іноземних громадян, зареєстрованих за радянськими паспортами, пояснив Аксьонов.

Крім заяви, громадянам необхідно надати фото і внести зазначене мито, після чого буде видано посвідку на проживання іноземного громадянина.

У міграційну службу подали заяви на отримання російських паспортів близько 20 тисяч кримчан, більше 2,5 тисяч уже оформили. Як відомо, населення Криму становить близько 2 мільйонів осіб.

УКРАЇНА ВИЗНАВАТИМЕ КРИМЧАН ІЗ ПАСПОРТАМИ РФ СВОЇМИ ГРОМАДЯНАМИ

Кримчан, яких оголошать «російськими громадянами» у масовому порядку, Україна все одно вважатиме українськими громадянами. Про це йдеться в заяві, опублікованій на сайті Міністерства закордонних справ. «У зв'язку з появою в низці ЗМІ інформації щодо «автоматичного визнання громадянами РФ» громадян України — мешканців Криму, Міністерство закордонних справ України повторно наголошує, що, згідно із Законом України «Про громадянство України», громадянство України припиняється лише внаслідок виходу з громадянства України, втрати громадянства України, а також за підставами, передбаченими міжнародними договорами України», — йдеться в повідомленні.

Відтак отримання громадянином України іноземного громадянства без оформлення процедури виходу з громадянства України чи втрати громадянства України не може розглядатися як законна підстава для припинення громадянства України, стверджують у відомстві.

«Окрім того, нагадуємо, що, відповідно до пункту 1 статті 2 згаданого закону, якщо громадянин України набув громадянство (підданство) іншої держави або держав, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України», — наголошують у відомстві.

«ПРИВАТБАНК» ПОКИ НЕ МОЖЕ РОЗБЛОКУВАТИ РАХУНКИ КРИМЧАН

Розблокувати свою банківську картку «Приватбанку» можуть тільки громадяни з реєстрацією за межами Криму. Про це сайту «Крим.Реаліті» повідомили на «гарячій лінії» «Приватбанку».

«Розблокувати свої карти можуть тільки люди, які були проїздом у Криму і відкрили там карти. Якщо всі договори з вас укладені в Криму і у вас кримська реєстрація, нічого розблокувати не вийде. Розблокувати свої рахунки ви зможете тільки у разі зміни реєстрації», — повідомила фахівцька call-центру.

Тим часом у засобах масової інформації з'явилася повідомлення з посиланням на прес-службу «Приватбанку» про те, що всі кримчани, які виїжджають з півострова з метою зміни місця проживання, можуть розблокувати свої картки в будь-якому відділенні на материковій частині України.

КРИМЧАНАМ ВІЗИ В ЄС ВИДАВАТИМУТЬ ТІЛЬКИ В УКРАЇНІ

Європейський союз заборонив видавати жителям Криму всі види віз у посольствах на території РФ. Цю інформацію підтвердили в прес-службі Єврокомісії, повідомляє ІТАР-ТАСС.

«Відповідно до рішення Європейської ради, візи в країні Євросоюзу будуть видаватися жителям Криму тільки в Україні, оскільки Крим є частиною цієї країни», — заявили в Єврокомісії. На цій підставі дипмісії держав ЄС в Росії не будуть ставити візи в російські паспорти жителям Криму.

«Для отримання візи жителям Криму необхідно буде звертатися в посольства відповідних держав в Україні з паспортом громадянина цієї країни», — зазначили в прес-службі. Як відомо, ЄС призупинив переговори про безвізовий режим з Росією.

КРИМСЬКІ ТАТАРИ ПРОГОЛОСУВАЛИ ЗА СТВОРЕННЯ СВОЄЇ АВТОНОМІЇ

Курултай кримськотатарського народу оголосив про початок політичних і правових процедур щодо створення (відновлення) національно-територіальної автономії кримськотатарського народу на його історичній території — в Криму.

Відповідну постанову було ухвалено на позачерговій другій сесії Курултаю кримськотатарського народу 29 березня.

На підсумковому голосуванні цю постанову з внесеними поправками підтримала більшість із присутніх делегатів. Так, після пере-

рви було зареєстровано 217 делегатів. «За» проголосувало 212 делегатів, «проти» — 4, «утримався» — 1.

Згідно з постановою, Курултай доручив Меджлису кримськотатарського народу «увійти у відносини з міжнародними організаціями — ООН, Рада Європи, ЄС, ОБСЄ, ОІС, парламентами та урядами держав з усіх питань забезпечення права кримськотатарського народу на самовизначення».

Курултай також звернувся до ООН, Ради Європи, ЄС, ОБСЄ, ОІС, до народів, парламентів та урядів держав із закликом підтримати право кримськотатарського народу на самовизначення.

Радіо «Свобода»

ЗМАГАТИСЬ ЗА НОВЕ ЖИТТЯ ТЕПЕР В КРИМУ НЕ АКТУАЛЬНО?

Нова-стара кримська влада не рекомендує проводити в Сімферополі конкурс ім. Лесі Українки «Змагаймося за нове життя!». Нагадаю, що конкурс проходив у Криму 9 років поспіль, цього року всі учасники — учні, студенти та педагоги готувались до 10-го, ювілейного. У 2013 році після підбиття підсумків конкурсу навіть поставало питання, що треба його виводити на всеукраїнський рівень, бо у Криму в Лесиному конкурсі брали участь учні з Луганська, Донецька, Харкова та кількох областей України. Було прийнято, що поезія Л. Українки об'єднує дітей різних національностей не тільки в Криму.

Конкурс проходив у два етапи. У першому, який проходив на день народження Л. Українки 25 лютого, брали участь школярі та студенти в номінаціях: твір, наукові праці, відеокліпи та малюнок за творчістю поетеси. До речі, організаторам вдалось 16 лютого цього року провести перший етап, на який прибули учасники з усіх куточків Криму.

Другий етап конкурсу — а це змагання в номінації художнє читання та нагородження переможців — традиційно проходив на початку березня. У минулі роки все це відбувалося у Таврійському національному університеті ім. В. І. Вернадського. Пам'ятаю, що минулого року акторський зал центрального корпусу університету не міг вмістити всіх бажаючих, яких було близько 600 чоловік. Конкурсанти, які торік не посіли призові місця, говорили, що сама участь в такому заході — велика честь і обіцяли прийти за перемогою в 2014 році. Виявилось, що все це були тільки дитячі мрії. А життєві реалії такі, що прослухати учасників у номінації художнє чи-

тання і провести нагородження нині немає можливості. І не тому, що не підготовлені конкурсант чи немає призов, конкурс переносили декілька разів, останньою датою, до якої готувались діти, було 5 квітня. Але за декілька днів стало зрозуміло, що шанувальники Лесиної поезії з цим конкурсом можуть попрощатись назавжди.

Цей факт ігнорування дитячого українського конкурсу ще раз показує, яка влада в Криму, а також підтверджує велич Лесі Українки — поетеси планетарного масштабу, яка писала: «Ми навіть власної не маєм хати, усе відкрито в нас тюремним ключарем: не нам, обідраним невільника, казати речення гордеє: «Мій дім — мій храм!». Для Криму віднині немає всесвітньо відомої поетеси Л. Українки, і взагалі вона тепер шкодить новій виховній концепції кримських дітей, які поступово повинні забувати співучу українську мову. Саме така вона — «демократія» за російськими законами, а балачки про дві чи три державні мови — це слова, пушені на вітер.

Незабаром не тільки діти, але й дорослі відчують, що тут, в Криму, повинні ставити росіянами не тільки за паспорт, але й за духом. Всі знову потрапляють туди, де єдиний народ, єдина мова, єдина культура. Єдина для всіх націй і народностей. Як буде називатись утворення оновленого СРСР, ще не відомо, але всі ми можемо засвідчити, що поки що воно зветься Росія...

Олександр ПОЛЬЧЕНКО м. Сімферополь

ЯК ЗБЕРЕГТИ КРИМ УКРАЇНСЬКИМ

ЩО МАЮТЬ ВРАХУВАТИ ДЕПУТАТИ В ЗАКОНІ ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Минулого тижня ВР України прийняла за основу проект Закону про забезпечення прав і свобод громадян на тимчасово окупованій території України (№ 4473-1) і проголосувала за скорочення термінів його підготовки до другого читання. Отже, його розгляду слід чекати вже найближчими пленарними днями.

Але, на жаль, як засвідчує аналіз ухваленого законопроекту авторства народного депутата Сергія Соболева, парламентарії не повною мірою уявляють собі ті умови, в яких опинилася українська громада Криму. Як вважає голова наукового товариства імені Т. Г. Шевченка академік УАЕН Петро ВОЛЬВАЧ, анексія Криму Росією — це, передусім, заперечення всього українського, що є в Криму. Відмова у праві на існування своєї культури, інфраструктури і самої власності, оскільки всю загальнодержавну власність уже конфісковано. Українці і кримські татари — а це в загальній масі від 600 до 700 тисяч мешканців! — опиняються в повністю неправовій зоні і наражаються на найбільшу небезпеку.

Спасибі, звичайно, Міністерству закордонних справ, яке правильно зрозуміло ситуацію і оголосило, що процес отримання російського громадянства є насильницьким, а тому не матиме правових наслідків, і мешканці Криму, яких змусили отримати російський паспорт, як і раніше, будуть громадянами України з усіма наслідками, що з цього випливають. Проте законопроект про тимчасово окуповану зону замість допомоги українцям Криму, які залишаються патріотами України, може стати спадкоємцем дискримінаційної сталінської політики, яка оголошувала зрадниками всіх, хто певний час мешкав в окупованій зоні. Так чинити було б нерозумно.

По-перше, кримські українці вважають, що Верховна Рада просто не має на це морального права, оскільки ні достатньої військової оборони Криму, ні навіть хоч якоїсь евакуації уряд України не організував задля того, щоб врятувати українців від мешкання на окупованій території. Багато громадян сьогодні тут почуваються просто покинутими владою, і за таких умов ще й образити їх тим, що оголосити усіх поспіль колабораціоністами, було б справжньою зрадою кримських українців і кримських татар. Ми не повинні повторити досвіду радянської влади 1944 року, коли проста робота в окупованій зоні заради проживання і виживання сім'ї вважалася зрадою. Є яскравий факт. Наприклад, до захоплення Криму фа-

шистами 1941 року відомий вчений Олександр Полканов працював директором краєзнавчого музею. Під час окупації він так і залишився директором, прагнув зберегти всі цінності музею, ба більше, врятував від неминучого розстрілу своїх співвітчизників-кар'єрців. Коли радянські війська 1944 року звільнили Крим, Полканов написав звіт і показав, що він діяв на користь СРСР, зберіг усі цінності музею, рятував кримчан від винищення. Його нагородили за це. Але буквально через кілька тижнів радянська влада кваліфікувала його перебування в окупації як зраду батьківщині, незважаючи на колишню нагороду, його судили і ув'язнили.

Сьогодні в Криму всі прибічники України чекають від київської влади реальної підтримки — рекомендацій, як мешкати з українським громадянством на півострові на правах іноземців, як навчати дітей, чим годувати сім'ю, як буде гарантовано їхнє право на рідну мову і культуру, як вони зможуть ітти на материк, як вони отримуватимуть пенсії та соціальні виплати?

По-друге, законопроект депутата Соболева, вважає Петро Вольвач, лише ускладнить життя громадян України в Криму. Із незрозумілої причини депутати мають намір прямо заборонити українцям будь-яку господарську діяльність у Криму, грошові перекази, організацію транспортних сполучень (ст. 8), тим паче, що за таку діяльність запроваджується кримінальна відповідальність — від 3 до 6 років позбавлення волі з конфіскацією. Ускладнюється виїзд на материк навіть для громадян України (ст. 6). Потребує уточнення і стаття про те, яка саме діяльність вважається колабораціонізмом. Нинішній текст — будь-яка співпраця з російською владою і її представниками вважається колабораціонізмом, якщо така співпраця «завдала шкоди національним інтересам України» (ст. 10) — є дуже загальним. Якщо хтось забажає, то може цю фразу трактувати дуже широко, аж до того, що зрадою Батьківщині вважається робота в місцевих університетах, школах, дитячих садках, лікарнях тощо, і це не жарти, оскільки за це передбачається термін до 15 років за державну зраду. Тут потрібно чітко прописати, яка саме діяльність вважається держзрадою, а яка — не вважається.

«Звичайно, пряма робота в російських органах влади всіх рівнів в окупованому Криму, — каже Петро Вольвач, — має кваліфікуватися як зрада Батьківщині, оскільки це

П. Вольвач

неминуче буде пов'язано з антиукраїнською діяльністю на користь загарбників. Але в Криму є українська гімназія, яка навчає українських дітей, тим паче, що українську мову, ймовірно, буде оголошено державною. Чому ці вчителі ризикують бути оголошеними колабораціоністами? Чому інші вчителі, лікарі, вчені тощо ризикують своєю репутацією, якщо вони не завдаватимуть шкоди Україні?»

Петро Вольвач вважає, що Верховна Рада і уряд України, передусім, повинні розглянути і вирішити ті питання, якими зробили би кримчан, не згодних з анексією Криму,

своїми прибічниками і полегшити їм роботу зі збереження українського місця проживання до повернення Криму до складу України. На його думку, це:

1. Прийняти рішення про визнання подвійного громадянства кримчан, які не вийшли з громадянства України, але були вимушені отримати російські паспорти. Це дасть змогу їм відвідувати не лише Україну, а й країни Євросоюзу як громадян України, адже рано чи пізно, але ми віримо, що Україна стане членом Євросоюзу, на відміну від Росії, і поїхати туди за російським паспортом буде неможливо ще дуже довго.

2. Подбати про те, щоб під час окупації зберегти і убезпечити від знищення українські культурні об'єкти в Криму, такі, як Музей Лесі Українки і спадщина Степана Руданського в Ялті, Музей Героя України Віри Роїк, Кримський етнографічний музей, Наукову бібліотеку імені Івана Франка в Сімферополі та багато інших.

3. Надати допомогу і підтримку українським громадським організаціям, оскільки ні «Просвіту», ні Наукове товариство імені Шевченка українці закривати в Криму наміру не мають.

4. Подбати про нормалізацію транспортно-го сполучення України з Кримом, оскільки виїзд кримчан на постійне місце проживання до України триватиме ще кілька місяців. Багатьом потрібно вирішити проблеми з нерухомим майном, із влаштуванням родичів і пошуком роботи за межами Криму.

5. Українці і кримські татари Криму не повинні почуватися відрізаними від материки, тому слід вжити заходів щодо нормалізації грошового обігу, поштового зв'язку, передплати газет і журналів, а також телефонного зв'язку та Інтернету, телевізійного і радіомовлення, а також торгівлі між Кримом і материковою Україною.

Микита ГОРЕНКО

<http://www.day.kiev.ua>

В ООН «ЗАБРАКУВАЛИ» ЗАКОНОПРОЕКТ ВР ПРО ОКУПОВАНІ ТЕРИТОРІЇ

Агентство ООН у справах біженців (УВКБ ООН) глибоко стурбоване законопроектом про окуповані території, який передбачає обмеження пересування людей. Про це йдеться у переданому УНІАН повідомленні Агентства ООН у справах біженців в Україні.

«Хоча УВКБ ООН вітає зусилля парламенту врахувати потреби осіб, переміщених з Криму, Агентство висловлює своє занепокоєння щодо обмежень у сфері економічних прав, регулювання власності та свободи пересувань, які передбачені законопроектом та суперечать міжнародним правовим нормам», — наголошується в повідомленні.

Такі обмеження можуть ускладнити чи практично унеможливити для певних осіб можливість відвідати членів сім'ї, отримати медичну допомогу чи розпоряджатися своєю власністю у Криму. Згідно з міжнародними стандартами, переміщені особи повинні мати свободу пересування, що також передбачено українським законодавством, зазначається в повідомленні. Директор Бюро Європи УВКБ ООН Вінсент Кошетель зауважив, що передбачені у законопроекті обмеження економічної діяльності та супутні заходи кримінальної відповідальності «поставлять жителів Криму перед вкрай складною дилемою: залишитися та порушувати українське законодавство або вийти... Національне законодавство та місцеві положення не повинні змушувати людей приймати такі непрості рішення», — додав він.

«УМОМ РОССИЮ НЕ ПОНЯТЬ...»

(Закінчення. Поч. на 1-й стор.)

Вимоги МВФ до України виявилися ще жорсткішими, ніж можна було очікувати: це подальше підвищення пенсійного віку (для жінок — 63 роки, для чоловіків — 64), підвищення ціни на газ і світло (на останнє — наполовину) з подальшим зростанням, замороження всіх соціальних програм, зарплат і пенсій, відміна безкоштовних обідів для школярів та ліків для хворих (яких, до речі, для звичайних українців ніколи і не було).

При цьому надій на підйом української економіки небагато — для цього потрібні, як мінімум, структурні зміни, які можуть запроваджуватися лише людьми з іншим світобаченням, котрі не мають двох з половиною мільйонів гривень, аби взяти участь у президентських перегонах, та і у Верховній Раді України практично не присутні. Вважаю, що за господарювання в країні мають відповідати не лише президент та представники його владної вертикалі, але і всі, захищені імунітетом та високими зарплатами, хто, згідно зі своїми посадами, міг би впливати на хід подій. Це вони всі залишають сьогодні людей без засобів для існування, а кримських українців — ще й без Батьківщини. Але, як завжди, не відповів ніхто і не відповідь. Бо вузький світ лише для злидарів, а для багатіїв — безмежний. І тільки невідворотність відповідальності могла б дати шанс на очищення.

Не випадково саме цей критичний момент обрала для втілення своїх планів «старша» родичка. А ще — до дій підштовхнуло зростання національної самосвідомості українців, що відбулося завдяки Майдану. Чому його так боїться Росія, чому кожна

людина, яка любить свою Батьківщину, для російської влади — «бандерівець», «націоналіст» і «фашист»? Чому при в'їзді до Криму ідеологічно накачані добровольці задирають людям рукави в пошуках татуювання у вигляді слів «Правий сектор», нібито патріотично налаштовані громадяни не можуть залишитися не «підписаними»? Та тому, що чим ближче українці до усвідомлення власної ідентичності, чим більше вони люблять свою Батьківщину, тим важче вдягнути на них ярмо, приманити підвищеними пенсіями та зарплатами. Звідси — і намагання скомпрометувати патріотичні почуття українців, які не викликають протесту з боку представників інших народів, що не стають при цьому ні нацистами, ні фашистами.

Ще одна небезпека Майдану для Росії цілком зрозуміла, варто лише уявити, що подібне почне відбуватися також на її території і змете владу та порушить державні устої. Хоча не думаю, що ця загроза є сьогодні реальною — Російська Федерація має добре вишколений народ зі стійким імунітетом до вірсу вільнодумства. Цей народ ніколи не був гнаним, і навіть придушений морально знаходив вихід своєму потенціалу в агресивних проявах. Й те, що ми чуємо з вуст Володимира Жириновського, вважаючи його особою трохи не в собі, фактично відповідає настроям більшості росіян. Інакше б не представляв він російський народ у Державній Думі вже понад 20 років.

Чи просто інтегруватися в таке суспільство людям, які формувалися на ідеалах гуманізму, толерантності, добросусідства? В російському телебаченні ще жодного разу я не чула слів ні про взаємоповагу, ні

про національну злагоду, на яких, власне, будувалося шкільне навчання в нашому багатонаціональному Криму. Керівництво шкіл перебувало швидко: воно тішилося обіцянками високих зарплат та дивовижним «порятунком» від «Правого сектора». А як же діти? Чи просто буде звикнути, особливо учням українських класів, до того, що їхня кохана Батьківщина, про яку вони ще вчора читали вірші та співали пісні, — це «бандитська», «фашистська», «бандерівська» чужина? Хотілося б вірити, що перехід до нового світосприйняття не дуже скалчить їхні душі. Або хоча б трохи компенсується підвищеними можливостями, які здатна забезпечити багата країна.

А те, що плавного переходу до інших методик виховання не станеться, вже зрозуміло. В Криму не відбулися ні заходи, заплановані до 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка, ні щорічний конкурс «Змагаймося за нове життя!», присвячений Лесі Українці, роботи до якого готувалися дітьми впродовж року. Чула, нібито біл-борди «Вместе с Россией» робилися за кошти, що збиралися школярами усіх шкіл

з метою нагадати кримчанам про визначну Шевченківську дату. У всякому разі, гроші було зібрано, а біл-борди відповідного змісту не з'явилися. В українських класах більше не планується жодного заходу, пов'язаного з Україною, а вчителі стурбовані лише тим, як зберегти викладацьку роботу.

Але є й такі, кому непросто змиритися із реальністю. Вони чекають, що раптом щось зміниться, як чекали українські вояки, вірні присязі, в заблокованих військових частинах. Сьогодні перед нами усіма стоїть дуже непростий вибір, і, щоб його зробити по совісті, треба, аби нас не лише звяла до свого складу Російська Федерація, але й офіційно відмовилася від нас Україна, якщо вона дійсно до цього готова і не бачить інших варіантів. Але коли вже така її ласка і можливості, нехай подбає не лише про президентські вибори, а й про свою національну меншину у складі іншої держави. Бо ми любимо її і заслуговуємо хоча б на якусь визначеність та мінімальну турботу.

Тож будемо вчитися мовчати, не збиратися більше трьох і тихо задрити чистокровному росіянину, українському націоналісту, воякові Повстанської армії Володимиру Чермошенцеву, який наважиться у

свої 88 років розпрощатися з Кримом і вийти до Тернополя, в ті краї, де вічним сном посули під березами його бойові друзі. Але як відірватися від коріння, якщо навіть рідні та близькі покочаються тут, у кримській землі, і, наближаючись до кінця, ти вже не готовий розпочати все спочатку?

Щоб поговорити про це, почали збиратися українці в редакції «Кримської світлиці». Люди спантеличені, розгублені, налякані недавніми викраденнями українських активістів, яких мордували близько двох тижнів. До речі, обличчя одного з них днями промайнуло на телеекрані з глузливими, образливими коментарями, як свого часу говорив про «єдину подряпину» на обличчі автомайданівця, нині міністра Дмитра Булатова. То що є важливішим за людське життя, біль, страх, страждання, відчай? Які такі «високі» ідеали можуть змусити піднятися над усім цим і в ім'я чого? Великий російський письменник Федір Достоєвський вважав, що у світі немає нічого, вартого навіть однієї дитячої сльози. Не шануєте Шевченка, шануйте своїх відомих прашурів, бо сльози — це те ж саме каміння, що може лягти на чисте зле серце.

Тамара ФЕДОРЕНКО

«Світличани» у «Світлиці»

СНАЙПЕРСЬКІ СЛІДИ ВЕДУТЬ ДО СИНА ЯНУКОВИЧА?

Хто стріляв у майданівців і міліціонерів 20 лютого у центрі Києва? Це питання турбує і українське суспільство, і міжнародну спільноту, і незалежних експертів. Генеральна прокуратура, Міністерство внутрішніх справ і Служба безпеки України проводять розслідування й обіцяють 3 квітня надати громадськості інформацію про попередні результати слідства. Напередодні журналіст американського видання The Daily Beast Джеймі Деттмер у розмові з Радіо «Свобода» повідомив, що має інформацію про причетність антитерористичного підрозділу СБУ «Альфа» до розстрілів людей 20 лютого.

Видання The Daily Beast опублікувало ексклюзивне фото нібито снайперів, які розстрілювали демонстрантів на майдані Незалежності і вулиці Інститутській у Києві. За словами колишніх офіцерів СБУ і західних експертів, це елітна команда спецпідрозділу «Альфа», яка готується до атаки, пише видання.

Речниця СБУ Марина Остапенко у розмові з Радіо «Свобода» висловила сумнів, що на знімках зображені бійці «Альфи», і порадила усім, хто шукає відповіді на запитання про снайперів, зачекати до оприлюднення попереднього звіту розслідування цієї справи.

Оперативно-слідчій групі готові допомагати і громадські активісти Майдану, щоб винуватці були знайдені і покарані якнайшвидше. Так, як повідомила прес-служба однієї з керівників медичної волонтерської служби Майдану Ольги Богомолець, близько сотні постраждалих й очевидців трагедії 18-21 лютого у центрі Києва відгукнулись на її заклик щодо збору свідчень. О. Богомолець пообіцяла передати зібрану інформацію слідчим.

Українські незалежні експерти, серед яких колишній заступник голови СБУ Олександр Скіпальський, не мають сумнівів, що СБУ причетне до масових убивств у центрі Києва, адже 20 лютого його тодішній очільник Служби безпеки Олександр Якименко повідомив про початок проведення на території України антитерористичної операції.

За словами О. Скіпальського, не лише СБУ, а й Міністерство внутрішніх справ під час подій, які вже отримали назву Революція Гідності, брало участь у «зачистках» Майдану та вбивствах і катуваннях майданівців.

«СБУ активно діяла на підтримку участі бандитських формувань, привозили їх із Криму, зі Сходу країни до Києва. Так само, як це робило МВС. І я абсолютно переконаний, що певна частина «Альфи» (звичайно, що не всі, але дехто!) брала участь у протистояннях і боротьбі з учасниками Майдану», — сказав О. Скіпальський Радіо «Свобода».

Народний депутат від фракції «Батьківщина» Олександра Кужель озвучила журналістам ще одну версію щодо походження снайперів — на її думку, це були росіяни або ж абхазці.

«Це — хлопці, яких готував старший син Віктора Януковича — Олександр. Він їх підбирав із президентської охорони, вони з Росії або Абхазії», — зазначила О. Кужель.

За її словами, про це відомо зі слів працівників МВС, від оперативників із українських спецслужб, які почали співпрацювати з новою владою після вбивств тих же снайперами їхніх товаришів.

Ще у січні, після загибелі від бойових куль Сергія Нігояна і Михайла Жизневського — учасників протистояння на вулиці Грушевського, — про можливу причетність росіян говорив відомий український художник, вірменин за походженням Борис Єгіазарян.

Тим часом тисячі людей щодня вкривають квітами частину вулиці Інститутської, де падали вбиті снайперами майданівці, і звідки їх несли на Майдан на дерев'яних шитах, які не могли захистити від снайперської кулі...

Радіо «Свобода»

Минуло 40 днів із трагічних подій 18-20 лютого, під час яких загинули Герої Небесної Сотні. Свій душевний біль та переживання у молитвах та віршах відобразила коломийська поетеса Надія Кметюк. Небесній Сотні посвячується...

Дякую вам за життя. Молитесь зболений дуч. В небі лелеки летять — Сотня розстріляних душ.

Тихо, журливо летять, Сотня обпалених крил. Дякую вам за життя, З серця зривається крик.

Дякую вам за весну, І за безсмертний політ. Тато, синочок, онук Кликати вас на Землі.

Дякую вам за весну, Терном обплетений сльип. Плачу, ніяк не засну. Хай наша совість не спить.

Брати мої, невинно убієнні, Молюсь за ваші душі осяйні. Вас мучили у вогняній геєні, Кривавим став від катування сніг.

Брати мої, невинно убієнні, Блаженні, так покликав вас Христос, Вас мучили у вогняній геєні, Серця здригнулись від тортур й погроз.

Брати мої, невинно убієнні, Ви так любили волю і життя. Вас мучили у вогняній геєні, Вам зброєю був синьо-жовтий стяг.

Й молитва до Небесного Отця. Брати мої, в ім'я свободи й правди Згоріли ваші праведні серця.

Брати мої, герої України, Достойно пронесли свій біль, свій хрест. На кров і сльози, рани і руїни Господні очі дивляться з небес.

Там, в небесах, ваші шляхетні душі Голубка миру... Запало свічу. Хай чорний беркут не биває нас, не душить, Молюся, щоб Господь мене почув...

Надія КМЕТЮК

Герої не вмирають! Вони живуть вічно в нашій пам'яті, в наших серцях, в наших піснях.

Цією піснею склали шану героям НЕБЕСНОЇ СОТНІ автор тексту Сергій Сірій, автор музики та виконавець Сергій Степанів, скрипаль Тарас Видиш та студентський струнний квартет Тернопільського музичного училища.

Вічна пам'ять героям, які душу й тіло положили за нашу свободу! (Послухати можна за адресою — <http://ukrainka.org.ua/node/2676>)

СЕРЦЕ ПЛАКАЛО

Серце плакало. Сльози капали. Виливала жалі сурма... Ясний соколе, ти високо вже. І тебе на Землі нема. Поміж зорями лан твій зорано. Ти за рідний свій край поліг. Бо любив його, боронив його. Лиш себе вберегти не зміг. | (2)

Із повстанцями якось вранці ти На ворожий натрапив стан. Довго бій тривав. Опір ти тримав. Та упав від смертельних ран. Де твій прах лежить, Хрест там не стоїть.

Польовий там квітує мак... Боже, як хотів на своїй землі | Ти відчуті свободи смак! | (2)

Твоя милая, мов за крилами, Приховала свою красу. В думці погляд твій... І без тебе їй Так ніхто й не розплів косу. Ну, а матінка біля хатоньки Посадила вишневий сад, Аби й з неба ти міг побачити, | Повертатись куди назад. | (2)

Серце плакало. Сльози капали. І сурма виливала жалі... Ясний соколе, хоч високо ти, Та лишився у серці Землі.

НЕБЕСНА СОТНЯ: СОРОК ДНІВ...

Наталя ВОЛОШКО

Всеукраїнське кримське Сонце!.. Хвилями своїми благословляєш в останню путь Небесну Сотню... Хлопці, куди ж ви?! Вам би — на березневу землю сходити! —

ВИ, під стягом почварної совісті! («Не буває сумнішої повісті!...»)

Не ганьбіться! Згадайте Шевченка — тужить-плаче над сином Ненька... І бентежитьесь Горького Мать...

Боже! Як нам тебе благодіти! Як полуду з сусіда зняти! Щоб очистити від лайна... Скільки може вона тривати — Україно-російська війна?! Доки душі нам буде труїти, злими злиднями власними сита,

московська нікчемна весна?! Бог не знає. І світ не відає.

Кримські янголи землю навідують... Нас підтримує Світ. І Рим!

ІЗЖИВЕМО російську шизофренію!..

Але... ЯК БОЛИТЬ МЕНІ батьківський Крим!

Нині, в АВТОМАТОномії!..

Цей вірш про Крим був написаний професором, академіком і поетом Петром Петровичем Кононенко ще в 90-ті роки минулого століття. Але — ніби про сьогодні... Петро КОНОНЕНКО

Лишився Крим позаду — наш — не наш...

Згасає день, і гаснуть днів надії: В пожежі Крим. І правлять бал злодії, Йому дороги вказують вітії, — Й де раю будь — цвіте розгардіяш.

Колісь в Криму Міцкевич плів сонети. Руданський, Леся заплітали станси. Баллади зрілі, гімни і романси... Тепер вігійствують барони декадансу Й віщують апокаліпсис планеті: Йде українська мова — будь біді, Загине цивілізація й культури!.. Тож треба зводити імперсько-«руські» мури, Здирати із хахлів селянські грубі шкури, — Й пускати крові заводи руді. Здавалось, час новий іде в розквітлий день. Та українці знов в чужинській владі, Їх Конституція трактується, як зрада, Їх не боронять українські ради, — Під машкарю брата хам гряде... Лишився Крим позаду. Наш — не наш. В душі цвітуть печальні акварелі: Куди ідеш під гризний рик дуелей? Чи й знов галері? Дикий шал печери? ...Мовчать розчавлені імперські менестрелі. Мовчить Закон. Панує Єралаш...

Підсніжники ряснуть. Весна душу ятриють... Дівчатам же квіту нарвіте! — ХЛОПЦІ! КУДИ Ж ВИ?! — НЕБО... ЗІГРИТИ... * * *

А знаєш — світ — абсолютний!

Як слух музичний по лютні... Ти — граєш. Я слухаю вволю...

Навіщо я це говорю?.. Тому, що хвилюється море сумом захмарним, як гори.

Бо сліз та і суму і — доволі... Країна прощує до — ВОЛІ!

...Ми маємо вчуті лютно!..

Бодай від двадцятого лютого! ...І молих за нас Покрова...

Важливо — терплячість крові!.. * * *

...Брат націлюється на брата... ЩО ділити нам? ЩО вам брати?!

Чи забули, що корені в нас — єдині?!

В жилці кожного — кров Руси-України! Виряджається невинятком?! Та побійтеся Бога — (не НАТО!),

НА МАЙДАНІ НЕЗАЛЕЖНОСТІ НАГОЛОШУЮТЬ, ЩО ЗНИКЛИМИ ЗАЛИШАЮТЬСЯ ПОНАД 150 ОСІБ

Як передає кореспондент УНІАН, про це під час жалобного віча у Києві повідомили представники однієї з пошукових груп Майдану.

«Ми пам'ятаємо наших Героїв Небесної Сотні, але чомусь забуваємо про тих, кого ще не знайшли. Таких, на жаль, зараз більше 150 осіб», — сказав представник пошукової групи. Крім того, він наголосив, що співпраця з правоохоронними органами з даного питання чомусь належним чином не відбувається.

Було повідомлено номер «гарячої лінії», за яким можна звертатися щодо зниклих: 067-866-45-74.

У свою чергу представник Центру захисту «Майдан» повідомила, що, за їхніми даними, зниклими є 166 осіб, і що знайдено документи 95 осіб. Представники Центру повідомили номери телефонів, за якими до них можна звернутися щодо пошуку людей, а також втрачених або знайдених документів: 050-744-29-89, 093-183-30-74, 068-384-91-87.

Слава Україні! Дорогі «світличани»! Прошу Бога, щоб все було гаразд у кожного з нас і в Україні загалом! З болем у серці слухаю новини з Криму. Тримаймося! Наприкінці лютого була в Києві, брала участь в акції «Чорна хустина». Ніколи не пізно пом'янути Героїв, тому відправляю вам свою розповідь про цю поїздку і два вірші, один з них я читала зі сцени Майдану...
З надією на Бога і мир в Україні — Віра ОЛЕШ

«ЧОРНА ХУСТИНА» — ЖАЛОБНА АКЦІЯ ГАЛИЧАНОК

26 лютого 2014 року — дев'ятий день з початку численної героїчної загибелі захисників Майдану... До Києва прибули галичанки: активістки жіночих громадських організацій, які виступають проти насильства і новітнього терору. Очолила спільноту жіночого спротиву Лідія Бойчишин. Акцію розпочали з Михайлівського собору, де молились, ставили свічки, спілкувалися з священнослужителями.

Територію Михайлівського Золотоверхого повністю віддано на потреби майданівців. Тут є все: операційна, кухня, інфоцентр, пункт видачі одягу та інші важливі місця. Всюди чисто, спокійно, організовано. У самому Храмі є територія, відділена від приходу, яка служить місцем відпочинку. Правиться Служба Божа, священники сповідають всіх бажаючих, підтримують дух кожного бійця, кожного, хто приходить в Храм...

Далі жінки в чорних хустинах на знак жалоби пройшли кривавим маршрутом, на якому гинули наші хлопці. У руках несли портрети Небесної сотні. Кожен портрет був у терновому вінку на знак мученицької смерті Героя. Довга процесія — більше 50-ти жінок — пройшла місцями боїв, співаючи сумні пісні, промовляючи молитви і скандуючи: «Герої не вмирають!». Зупинялись... молились... продовжували сумну ходу... Всі ці трагічні місця, де гинули наші захисники, вкриті безліччю квітів, лампадок, свічок. Сльози рясно котились з очей усіх, хто бачив ходу... І жінки, і чоловіки не стримували сліз...

До учасниць акції підходили люди, дякували зі сльозами на очах за вшанування Героїв. Цікавим було знайомство з кримчанином Євгеном Мельничуком, координатором Інфоцентру ДПС.

Молодий чоловік — то російською, то українською мовами — розповідав, що прагне миру в державі, що йому безмежно шкода загиблих людей і він гордиться тим, що живе в Україні.

На сцені Майдану галицькі активістки виступили зі зверненням до людей, до влади, до захисників Майдану. Далі перед сценою встановили стовп гніву, на якому розмістили фото тих жінок, які були при владі, але не дослухались до прохань зупинити криваву розправу над українцями... Коли процесія прийшла до стін Верховної Ради, її зустріли деякі народні обранці. Вийшов і Олександр Турчинов. Портрети Героїв поставили перед стінами ВР. Після короткої бесіди жінки зайшли у приміщення ВР. Там їх зустрів Арсеній Яценюк, інші урядовці. На другому поверсі всі портрети Героїв поставили під стіну з великою картиною... Вони мають стояти до 40-ка днів як нагадування можновладцям про необхідність повернутися на служіння народу України, який за свою державу віддає життя. Молились і співали Гімн України... Великим поминанням хлібом галичанки пригостили народних обранців, а тоді вийшли на вулицю і пригостили всіх навколо, і киян, і наших захисників... Вічна пам'ять Небесній Сотні! Слава Україні! Героям слава!

* * *
— Мамо, чому Ви вдягнулись у чорну хустину?
— То за тобою в жалобі я, сину...
— Мамо, я прагнув вернутись додому...
— Сину, тебе ми зустріли потому...
Потому, як впав ти на землю холодну,
Як світ обірвався твій в чорну безодню...

Твої побратими
несли тебе, сину,
І падали сльози мої в домовину...
І плакало небо! І я помирала!
І руки холодні твої цілувала!...
Та куля летіла крізь серце, крізь долю,
І світ наш розбила бідою страшною!...
...Тепер я, синочку, у чорній хустині,
Бо все, чим жила я, навік в домовині...
25.02.2014 р.

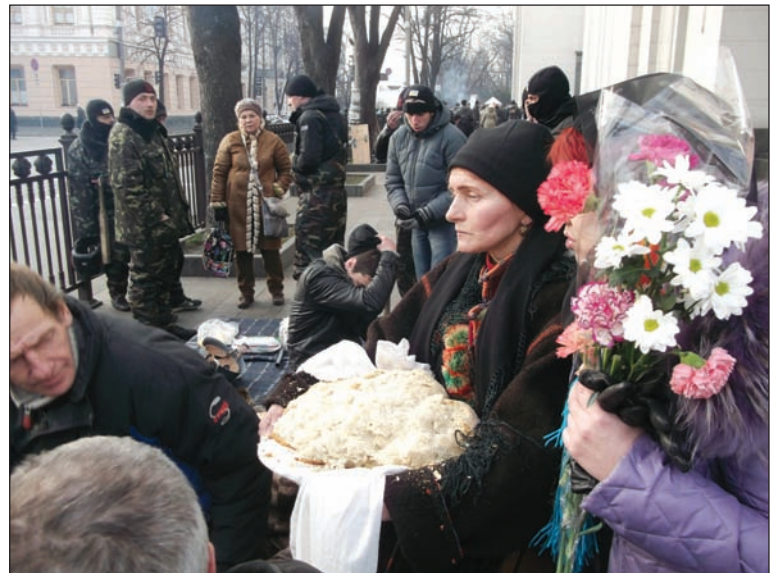
* * *
Плач, серце! Виплакуй жалі!
Вийшов і свої біди!
Плач, серце! Змивай із душі Тягар до найменшого сліду!
Плач, серце! А то й голоси!
Бо скільки ти можеш мовчати?!
Ти бачиш, як вперто ідуть вороги
До нашої рідної хати!

Плач, серце! Признайся собі,
Що інколи в хмарах літало...
Що інколи вірило сліпо усім
І часто чужим довіряло...

Плач, серце! І думку гостри,
Бо плакати все ж перестанеш!
За сльозами побачиш початок пори,
Коли полетиш на майдани!

Плач, серце... Пошану віддай Героям Небесної Сотні...
Вони — не померли!
Ти це пам'ятай!
І зрадити їх нам не можна!

Плач, серце... Не бійся сльози.
Зникають ворожі кордони!
До бою готуйся — за правду іди!
Ти бачиш: з тобою — мільйони!
Віра ОЛЕШ
м. Соснівка на Львівщині — Київ, Майдан

Тим часом... у МОСКВІ НА ТВЕРСЬКІЙ ВУЛИЦІ ПОЛІЦІЯ ЗАТРИМАЛА ВСІХ УЧАСНИКІВ ОДИНОЧНИХ ПІКЕТІВ, ЩО ВИЙШЛИ В ПАМ'ЯТЬ ПРО ЗАГИБЛИХ ПІД ЧАС СУТИЧОК НА МАЙДАНІ В КИЄВІ.

Затримані три особи, повідомляє NEWSru.com з посиланням на «Дождь». Поліцейські підійшли до кожного з них і супроводили в автозак. «Всі затримані для профілактичної бесіди і для перевірки на участь в акціях, які проходили раніше», — пояснив співробітник поліції. «Їх доставлять у відділення поліції. Якщо нічого за ними не числиться, то відпустять через три години», — додав поліцейський. Як розповіли ОВС-Інфо самі затримані — Сергій Яковлев, Дмитро Зворикін і Марк Гальперін — вони вийшли на Тверську вулицю, дотримуючись відстані в 50 метрів один між одним, з портретами загиблих 20 лютого в Києві активістів у руках. Таким чином вони збиралися вшанувати пам'ять загиблих 40 днів тому українців. За їх словами, поліцейські не звинувачували їх у порушенні правил одиночного пікетування, але затримали «у зв'язку з нестабільною ситуацією в країні» для проведення роз'яснювальної бесіди. При цьому поліцейські відібрали паспорти у двох із трьох затриманих. Всіх трьох доставили у ВВС «Тверське» і через деякий час відпустили без складання протоколів про адміністративне правопорушення...

«КРУГЛИЙ СТІЛ» У ЛЬВОВІ СТОСОВНО СИТУАЦІЇ В КРИМУ

Нещодавно у Львові відбувся «круглий стіл», у якому взяли участь представники багатьох громадських організацій міста. Головна тема — ситуація в Криму. Керував роботою «круглого столу» Володимир Парубій (Конгрес української інтелігенції), були також представники служби соціального захисту, Всеукраїнського об'єднання ветеранів, товариства «Холмщина», Тернопільського земляцтва, **ше не зареєстрованого, але реально вже існуючого кримсько-татарського земляцтва тощо.**

Спочатку Володимир Парубій надав слово Оксані Яковець (служба соціального захисту). Вона розповіла про те, як влаштувалися люди, що приїхали з Криму. Наголосила, що юридично некоректно називати їх «біженцями». Адже Україна не визнає анексії Криму, тому тут більше підходить назва «переміщені особи». Але це юридично. Фактично ж ставлення до кримських татар і людей інших національностей, які не хочуть приймати російського громадянства і не уявляють, як можна реалізувати себе в російському Криму, цілком братерське, шире. Та й пані Оксана говорить про кримські родини скоріше з ніжністю, аніж з чиновницьким роздратуванням:

— Серед прибулих кримсько-татарських родин чимало багатодітних. На сьогоднішній день найбільша сім'я, яка прибула до Львова, має восьмеро дітей, а дев'яте — при надії. Ось-ось будемо мати поповнення... Дві жіночки вже у нас народило. Дві народять на днях, а ще шість стоять на обліку — вони «в прекрасному очікуванні». Життя продовжується!

Були такі випадки, коли батьки, залишивши дітей, повернулися до Криму. Дехто повернувся туди усею родиною, але таких мало. Всі дітки, батьки яких виявили бажання, щоб вони навчалися, вже влаштовані в навчальні заклади. Дехто в спеціалізованих школах з поглибленим вивченням німецької, французької тощо. Одна дитинка навчається в школі для дітей з вадами слуху, ще одна — в ліцеї імені Героїв Круг. Тобто ті питання, які ставили перед нами гості, ми намагалися оперативно вирішувати. Бюрократичної тяганини не було. На сьогоднішній день, за даними Головного управління міграційної служби у Львівській області, сімдесяти трьом громадянам видані паспорти для виїзду за кордон. Двадцятьом громадянам внесені зміни в закордонні паспорти. Трьом громадянам видані нові паспорти. Впродовж кількох останніх днів кримчани йдуть до нас уже в меншій кількості. Якщо раніше

були дні, коли ми приймали від 80 до 110 осіб, то тепер значно менше: від 15 до 20. І це вже переважно слов'янське населення. Вони трохи в іншому форматі бачать своє перебування в області. Відсотків тридцять з них залишаються тут, в Західній Україні. Частина людей в певних роздумах, сумнівах, пошуках... Частина точно поїде до Криму — ми це бачимо по настроях. А якась частина має твердий намір виїхати за межі України.

Всі люди, про яких я згадувала, є громадянами України. Але є ще громадянин Росії, громадянин Узбекистану, а третій — громадянин Білорусі. Але більшість є громадянами України і мають твердий намір ними й залишатися.

Дуже важливо, що люди, які прихистили у своїх домиках кримчан і годують їх, ще жодного разу не ставили питання про те, щоб їм компенсували витрати. Ніхто з них! Вони й надалі готові мати кримчан за гостей рівно останнім, скільки потрібно їм, щоб вони могли жити в Україні.

Далі Оксана Степанівна зупинилася на ситуації з санаторними закладами. Вона трохи складніша, тому що починається відповідний період. Готельні заклади і санаторії вже делікатно попереджають: незабаром тепла пора, у нас будуть туристи, тому майте це на увазі... Якщо санаторій утримує і годує людей, то він несе певні збитки. Перебування однієї дорослої людини в санаторії коштує в середньому 250 гривень. І це без медичних послуг — тільки харчування і оплата комунальних послуг. Дитини — близько 150 гривень. Тому можна зрозуміти власників санаторіїв і відповідних готельних комплексів. Активно вивчаються можливості області надати людям житло в сільській місцевості. Поки що можна без особливих проблем поселити ще близько 600 сімей.

Потім учасники «круглого столу», затамувавши подих, слухали Тимура Баротова, заступника голови Севастопольської організації Спілки офіцерів України:

— Наша організація складається з людей, які служили, звільнилися в запас чи вже у відставці, але є проукраїнськими офіцерами. Нас дуже непокоїть ситуація в Криму. Треба сказати, що з боку держави нас довго не чули... Навіть зараз ми подавали інформацію про підготовку вторгнення, коли ми вже знали про це. Знали якими силами, звідки, куди і як воно буде відбуватися, інформація йшла на Київ і через офіційні канали, і через Май-

дан (ми туди також подавали інформацію), але все це ігнорувалося. Нам казали: «Не панікуйте, все буде добре, весь світ за нас!». Коли вже почалася окупація, і ми говорили, що саме треба зробити, аби призупинити, загальмувати, взяти під контроль ситуацію, нас знову не чули, бо в той момент ділили портфелі.

Але це вже вчорашній день, ми змінити його не можемо, треба говорити про майбутнє. Особисто я впевнений, що Крим і Севастополь ми повернемо. І говорити про те, що люди, які виїхали з Криму, залишаються у Львові назавжди — некоректно. Можливо, хтось і хоче переїхати, але настрої можуть змінитися. Звичайно, частина людей буде намагатися виїхати з Криму. Нещодавно я мав розмову з офіцером, який планує покинути Севастополь у квітні. На моє запитання: «Чому ти виїжджаєш? Ми ж все одно повернемося!», він сказав: «Я втомився. Не хочу, щоб мою дитину ображали в школі. Не хочу, щоб її називали «салодійкою». Для багатьох теперішніх школярів вона «салодійка» тільки тому, що українка. Дитину це травмує... Вона хоче розмовляти українською мовою, жити в українському середовищі. Тому я переїжджаю».

Далі Тимур Баротов подякував Оксані Яковець і в її особі всій львівській службі соціального захисту:

— У мене є така інформація: в місті Бориславі у старенькому будинку поселили родину. Двоє дорослих і семеро дітей. Сусіди, місцеві мешканці дуже допомагають. Насамперед допомагають харчати (приносять молоко, картоплю, консервацію), аде грошей у родині зовсім немає, бо картки заблоковані. Хтось привіз навіть пральну машину. Бо люди побачили, що на подвір'ї постійно сущиться дитячий одяг. Вчора я спілкувався з власником будинку, який привіз ще й коробку з дитячими речами. Від імені кримчан я хотів би подякувати галичанам за таку ширість, за такий теплий прийом. Всім, хто має відношення до розміщення і поселення людей. Але переконаний, що слід очікувати другу хвилю. Я зрозумів, що ті офіцери, які трималися в Криму до останнього, будуть вивозити свої родини. Звичайно, контрактники, які набіралися з місцевого населення, не поїдуть.

На моє запитання, чи воювали б контрактники з російськими солдатами, Тимур Баротов відповів:

— Не воювали б — це сто відсотків. Коли ми набирали молодих хлопців у Академію військово-морських сил, дуже часто стикалися з тим, що діти офіцерів Чорноморського флоту (батьки чомусь скеровували їх до нас в Академію) відверто говорили:

«Ми против Росії ніколи не будемо!». Про те, що викладання йшло російською, я навіть мовчу. В Севастополі немає жодної української школи до сьогоднішнього дня. Але це я трохи відхиляюся від теми. Стосовно нашої подальшої перспективи. Як офіцеру запасу мені соромно ходити з простягнутою рукою. Таких, як я, — багато. Що картки заблоковані — дрібниця, так чи інакше їх можна розблокувати. Але те, що нема джерела доходів, — це серйозна проблема. Одна з севастопольських родин (це кримські татари) повернулася до Севастополя. І знаєте, що вони сказали? Вони тут жили в дуже хороших умовах, до них добре ставилися — кримчани говорили про це зі слезами влячності. Вони пожили серед «бандерівців» з тиждень, а потім вирішили повертатися. Адже Крим — їхня Батьківщина. Більшого союзника, ніж кримські татари, Україна в Криму не має.

Едем Менумеров: — У кримських татар нема іншої Батьківщини — лише Крим. Ідучи до Львова, ми керувалися такими думками: вивезти у безпечне місце дітей. Про те, що буде військова агресія, було відомо ще в середині лютого. Я — людина цивільна, не військово-службовець, але вже 25 лютого знав, що російський десант висадився на деяких базах Криму. І влада про це повинна була б знати! А 27 лютого ми в місяць компактного проживання почали патрулювати вулиці. Це не були загонами самооборони, просто молодь патрулювала вулиці. Бо були вже перші провокації — нам розмалювали паркані, пошкодили домофони на деяких будинках тощо. Щоночі забігали якісь невідомі люди з георгіївськими стрічками, то заходили російські військовики, які ніби «випадково заблукали», то бетеери навідувалися... Тому патрулювання було необхідне. Частина людей вирішила вивести своїх дітей. Моя дружина ще в 90-ті роки возила дітей до Львова, потім галичан зустрічали у себе, тому знали, що люди тут ширі, гостинні.

Відвізши дітей в безпечне місце, багато кримських татар повернулося до Криму. Я дуже влячний львів'янам за теплий прийом. Бо зустріли, справді, дуже добре!

Далі було багато запитань. Учасники «круглого столу» цікавилися думкою кримчан

стосовно прийняття російського громадянства і нових паспортів. Тут знову найповнішою була відповідь Тимура Баротова:

— Ті кримчани, які заявили, що не будуть отримувати російського громадянства, наймовірніше стануть біженцями. Їх виживуть з Криму. Дехто піде на отримання російського паспорта, тому що інших варіантів немає. Аде можна залишитися без роботи. Таким чином, буде йти «пострація» українського елементу. Серед тих, хто отримує російські паспорти, українських патріотів також буде немало. Вони й надалі вважатимуть себе українцями, просто не будуть говорити про це вголос. Добре, що Яценюк заявив, що ті, хто під примусом отримує російські паспорти, не будуть переслідуватися українським законодавством за подвійне громадянство.

Потім хтось висловив думку, що кримчан варто приймати і розмішувати не стільки в Галичині, скільки в центральноукраїнських областях. Навіть у південно-східних. Аде ворога навряд чи пустять далі, а ось знати мешканцям цих регіонів про ситуацію в Криму з вуст самих кримчан кінче необхідно. Найбільше запитань, звичайно, було до капітана другого рангу запасу Тимура Баротова. Його оточило багато людей, і я вирішив поспілкуватися з офіцером іншим разом. Вирушив у центр міста. І ось тут сталося майже диво: біля ратуші несподівано зустрів самого...

Сергія Куніцина! Той прийшов провідати рідню у Львові, тому вирішив купити квіти і шось солодке до столу. Він сказав, що якби свого часу прибув у Крим на кілька днів раніше, то півострів залишився б у складі України. Пообіцяв би амністію «беркутівцям», спецпідрозділ «Альфа» швидко розібрався б із сепаратистами, а морські піхотинці могли б повністю блокувати Керченську переправу. Ті «зелені чоловічки», які потрапили до Криму відразу, там би вже й лишилися, але підкріплення вже було. Та й бойові українські кораблі треба було негайно вивести з Донузлава. Я прямо запитав, чи не вважає він Турчинова некомпетентним

О. Яковець

В. Парубій

Т. Баротов

і нерішучим. На це Сергій Куніцин відповів ухильно: мовляв, цього не стверджує, але в о. президента не має досвіду військовика. Багато залежить від своєчасно прийнятих рішень. Навіть хвилини і секунди можуть мати певне значення...

Коли я проводив кримчанина до квіткового базару, то помітив, що більшість львів'ян його проводжають теплим поглядом. Впізнають і шанують. На прощання я сказав пану Сергію, що таке ставлення корінних львів'ян до нього, воїна-афганця, кримського росіянина, свідчить про одну дуже важливу обставину: все попереднє життя прожито ним не даремно. Важливо, щоб і наступні роки не засмучували. Ні тих, хто народився в Криму, ні тих, хто його просто любить і досі вважає українським.

Сергій ЛАЩЕНКО

С. Куніцин

Після завершення весняних канікул у школах Дніпропетровщини розпочали навчання 65 кримських школярів — діти, які тимчасово переїхали сюди разом з батьками. Про це повідомили в департаменті освіти і науки облдержадміністрації.

За даними департаменту, діти з кримських сімей зараховані до шкіл Дніпропетровська, Кривого Рогу, Павлограда, Нікополя, Широківського та Софіївського районів. Наразі вони повністю забезпечені підручниками. Навчальний процес триває за програмою регіональних шкіл. Учні випускних класів, які переїхали з Криму і виявили бажання складати зовнішнє незалежне оцінювання у Дніпропетровській області, зможуть це зробити, подавши відповідні заявки.

Крім того, до дніпропетровських вишів почали зараховувати перших студентів. Зокрема, 18 студентів Кримського

державного медичного університету імені Георгієвського продовжать здобувати освіту в Дніпропетровській державній медичній академії за бюджетною формою навчання. За даними облдержадміністрації, студенти з Криму зможуть продовжувати навчання на бюджетній основі лише за умови збереження українського громадянства.

УВАГА! Інститут філології та журналістики Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (м. Луцьк) готовий прийняти на постійне навчання за державним замовленням студентів української філології з ВНЗ Криму, зокрема: на 3 курс — 8 осіб; на 4 курс — 8 осіб. Зацікавлених просять звертатись до Yurii Gromuk у Facebook або в Університет: 43025, м. Луцьк, вул. Винниченка, 30-а (навчально-бібліотечний корпус), тел. +38(0332)720130.

Мало хто з нас міг передбачити те, що ми маємо зараз за реальність. Особливо я навіть уявити не міг, що моя батьківщина, мій Крим, в якому я народився і прожив усе своє життя, опиниться в окупації, внаслідок політичної афери і військової агресії «братньої» Росії. Але це сталося.

План захоплення Криму (а також південно-східного регіону України) виношувався керівниками Кремля майже шість років. Через маргінальні партії і рухи на кшталт «Русского единства», партії «Родина», фронту «Севастополь-Крым-Россия», організації «Русская община Крыма», партії «Русский блок» та інших велася цілеспрямована інформаційна проросійська пропаганда. Одночасно всіма можливими способами нагніталися українофобські настрої. Чого вартують лише байки про всюдисущих «бендеровців», про розквіт фашизму в Україні, про примусову українізацію Криму, про «гей-Європу»... Потім, під час Євромайдану, запрацювала машина з перекручення подій і фактів. Почали з'являтися листівки і біл-борди, що засуджували екстремізм. З більшості кримських телеканалів у новинах показували, як начебто злі бойовики-западні в Києві кривдять і калічать мирних і беззахисних «беркутівців». Утворюється рух «Стоп-Майдан». В промовах керівників Харкова, Одеси та Криму починають лунаєти сепаратистські заклики...

А далі — перемога Майдану, паніка втеча Азарова, Захарченка, Януковича, створення тимчасової революційної « нової-старої » влади. І доки в Києві триває політична ейфорія й відбувається розподіл крісел і посад, у Криму невідомі озброєні люди захоплюють адмінбудівлі, з'являються «зелені чоловічки» з надсучасною зброєю, відбувається блокування українських військових частин, захоплення стратегічних військових і цивільних об'єктів. Київ мовчить. Армія не чинить спротиву. За зачиненими дверима, в присутності озброєних автоматами розформованих «беркутівців», парламент Криму признає новий прем'єра, всупереч Конституції України оголошує про проведення регіонального референдуму, оголошує Крим незалежною республікою і надсилає до Росії звернення з проханням приєднати Крим до складу Російської Федерації. Активно формуються загони «Самооборони Крима», створюються «народні дружини АР Крима». Міністерство внутрішніх справ, СБУ, Прокуратура, кримське відділення залізничного транспорту та інші структури і відомства під тиском переходять під контроль сепаратистів, складаючи перед самоназваним прем'єром АКСОНОВИМ присягу на вірність «народу Крима». 16 березня з кричущими порушеннями і масовими фальсифікаціями відбувається незаконний референдум. А 18 березня Рада Федерації ухвалює приєднання республіки Крим і міста Севастополь до складу Російської Федерації з наданням їм статусу нових суб'єктів.

Україна, Європа, Сполучені Штати Америки та весь цивілізований світ не визнав від'єднання Криму від України.

Отака стисла хроніка подій, що відбулися, що ж сталося за цей час. А що ж кримчани? Як вони сприйняли зміни?

Реакція і настрої різних верств населення дуже відчутно різняться. Проросійські налаштовані мешканці півострова дуже вдоволені і перебувають в стані ейфорії. Вони зі сльозами радості святкували «возвращение Крима в лоно России», а зараз із нетерпінням і непохитною вірою очікують швидких і всеохоплюючих змін на краще. Кримські татари (кримли) бойкотували референдум. А зараз намагаються захистити свої національні інтереси, залишаючись вірними Україні. Найважчий стан справ, звісно ж, в українців Криму. Через антиукраїнську і відверто україноненависницьку пропаганду, що останнім часом набрала шалених обертів, українцям на теренах півострова жити стало не те що просто, а й

небезпечно. Україномовну людину на вулиці кримського міста можуть ідентифікувати як «бендеровця» або ж «боевіка правого сектора» і просто викрасти, вивезти кудись, піддати тортурам, а може, навіть вбити. Є інформація, що новоствореною службою безпеки Криму складено так звані «чорні списки», до яких увійшли активісти кримського Євромайдану, очільники кримських об'єднань та партій українського патріотичного спрямування, громадські діячі, організатори і активні учасники патріотичних акцій та заходів. Ці люди, їхнє місце перебування, діяльність, телефонні розмови контролюються спецслужбами. Які дії стосовно них будуть застосовані найближчим часом, можна лише здогадуватись, з огляду на риторику нового кримського прокурора і українофобські настрої правлячої кримської верхівки. Окрім фізичної і правової небезпеки існує ще

нє. Тож все залежатиме від нашої з вами активної позиції і небайдужості. Чим більшою буде наша співпраця, тим повнішою буде картина. А чим повніша картина, тим легше буде знайти мудрі і корисні рішення з важливих для нас усіх питань.

3. Вважаю вкрай необхідним створення найближчим часом інформаційно-консультативних центрів з надання фахової юридичної допомоги. Тому прошу фахівців з усіх галузей права до співпраці.

5. Можна і потрібно звертатись також до спеціальних служб, що створені для організації і координації допомоги мешканцям Криму в умовах окупації. Наводжу контакти таких ресурсів:

— *Мережа правових приймалень Криму*
<http://pravo-crym.net/?q=node/18>
м. Керч — Ірина Седова, 095-562-44-54

УКРАЇНСЬКИЙ КРИМ: ВИЖИВАННЯ В УМОВАХ ОКУПАЦІЇ

низка складних питань, які турбують багатьох кримчан.

По-перше, це питання громадянства. Яким чином буде відбуватись оформлення та видача російських паспортів? Чи буде дозволено мати подвійне громадянство? Чи дозволять залишити громадянство України? Чи потрібно подавати письмову заяву про відмову від російського громадянства? Куди її подавати? Які можуть бути наслідки? У разі неприйняття громадянства Росії, яким чином оформити вид на проживання?

Другий блок питань пов'язаний з фінансовими ризиками. Яким чином буде відбуватись нарахування і одержання пенсій, соціальних виплат, банківських внесків, надання і погашення кредитних коштів у випадку отримання російського громадянства або ж збереження українського мешканцям Криму?

Третій пакет хвилюючих питань — що робити з нерухомістю? Яким чином можна передавати в оренду або продавати житло в умовах, коли заблоковані реєстри, не працюють нотаріуси і ріелтори? Які зміни чекають на ринок нерухомості із набуттям чинності російських законів? Яким чином буде здійснюватись перереєстрація права власності на житло і земельні ділянки?

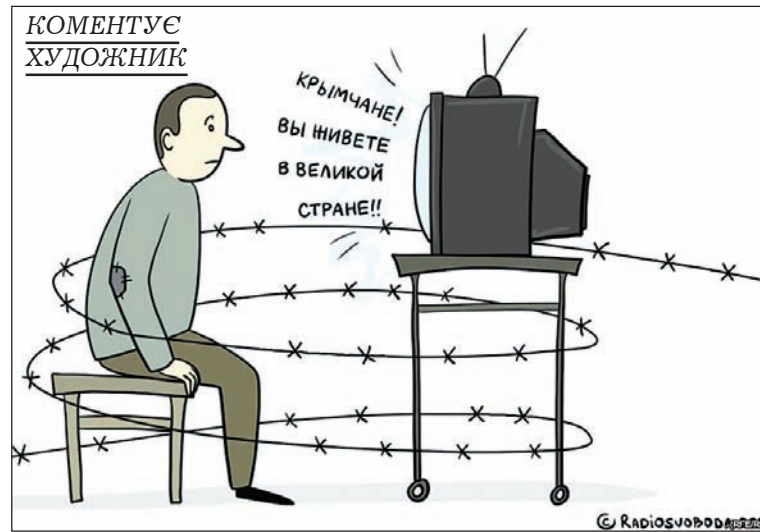
Четверте — освіта та виховання. Куди можна буде піти дитині працювати з дипломом незвідної світом республіки? Які цінності, яку історію, який патріотизм прищеплюватимуть нашим дітям у дитсадках, школах та ВНЗ Криму?

Всі ці питання нині висять у повітрі. Навколо них точиться багато дискусій, вони обростають оберемками пліток, чуток і припущень. Але жодна офіційна установа не береться розгледіти процедуру і чітко окреслити механізми вирішення цих вкрай важливих для людей проблем.

Мої поради всім братам і сестрам українцям, які, як і я, мешкають в Криму, в цій непростій ситуації:

1. Не панікувати, не впадати у відчай, зберігати спокій і керуватись здоровим глуздом. Не приймати рішень, а тим більше не вдаватись до будь-яких дій під впливом емоцій.

2. Налагоджувати зв'язки один з одним, триматися купи, бути одним цілим. Для цього є «Кримська світлиця», є редакція, куди ще можна звертатись і повідомляти про те, що вас хвилює, ставити питання, ділитись досвідом, висловлювати ваші міркування, давати поради, можливо, надавати якусь професійну, фахову допомогу. На базі «Кримської світлиці» налагоджено проведення зустрічей з впливовими діячами української спільноти Криму, скликаються «круглі столи» з обговорення болючих питань і визначення способів їх вирішен-

м. Ялта — Ольга Скрипник, 050-286-99-00, 050-397-17-61

м. Джанкой — Інна Бушевська, 050-931-76-48

м. Сімферополь — Олександра Дворецька, 050-055-67-73

м. Алушта — Світлана Семьонова, 067-367-45-45

— Інтернет-організація «Крим Допомога» (Крим — SOS)
<http://www.sos.crimea.ua/>

І на завершення наведу кілька вражень-спостережень моїх знайомих стосовно наших кримських реалій. Тексти даю у вигляді цитат, без перекладу, скорочень, доповнень та коментарів.

Цитата 1:

«...Общались с друзьями из Крыма. Говорят, сегодня первый день в Севастополе почувствовали себя уютно. Народ перестал обниматься и целоваться, что-то стали угрюмыми ходить...»

И вот почему:

- пенсии не то, что обещали;
- продуктовый дефицит;
- лекарств в аптеках либо не хватает, либо нет вообще;
- отменены все льготы, а их было очень много, начиная от проезда, заканчивая субсидиями за квартплату.

В общем, ОЧЕНЬ много чего не так, но главное НЕТ КОЗЫРЕЙ в сторону РОССИИ! Им нечем крыть. Что да мол., но зато... и тишина..., и тишина..., как на кладбище.

А как же Великая Россия? Хм... Все познается в сравнении.

Но, главное, кримчане говорят, чтобы мы не вздумали оказывать помощь и т. д. Настроение очень хамское. Мол, Украина пошла на .., но почему хохлы нас продуктами не обеспечивают, лекарствами и т. д. На что им отвечают: «Теперь о вас заботиться должна Россия».

В общем, долго говорили, устану перечислять.

Кримчане говорят, что в допол-

нение ко всему остался только курортный сезон. Из 6 млн. отдыхающих в Крыму — 4,5 были украинцами. Теперь вряд ли поедут. Газ, свет будут платить по РОССИЙСКИМ БРАТСКИМ ценам. В общем, все еще впереди... но, главное, не спешить. Дать им время. Они должны все пережить, именно пережить на своей шкуре и ближе к весне они уже будут стоять с украинскими флагами и кричать «Слава Украине!».

И еще. Просили после того, как обратно вернут Крым, — не прощать. Дать трое суток на сбор вещей и депортировать. Чтобы полностью очистить регион от этой напасти.

Ах да. Еще. У моряков РФ зарплата была в 3 раза больше, чем у украинских. Причина: зарплата + командировочные (международные). А сейчас уже не будет, только зарплата. И те моряки, которые

Вчера обгоняла караван из фур с удмуртскими номерами. Интересно, куда и что везли удмурты? Сегодня сначала встретила караван из Ростова, на обратном пути обгоняла из Краснодара. Что везут они — мне неизвестно. Но полки в магазинах пустеют с неимоверной скоростью.

В Керчи меня шепотом информировали, что краснодарцы прут в Керчь семьями и скупают в их магазинах продукты. Гребут все. Особенно водку. У нас она 35 грн., в Краснодаре — 100 грн. Сигареты тянут сумками. Собирают все консервы, особенно украинских производителей. Говорят, что здесь все дешевле раза в два. Да, подумала я. А мы ждем, что Россия в Крым товары будет транспортировать. Они и последнее вывезут! Вчера керченские пенсионеры, а-ля россияне, получали пенсию в рублях. Сначала плакали от счастья: «Вот они, рублики, родненькие...». Потом кто-то из них, более молодой и, видимо, экономист в прошлом, решил-таки пересчитать. Конвертировал в гривну и получил почти то же самое, что получал и раньше в ненавистной Украине. А ведь глотку драли за пенсию в 2 раза выше! Так вот, те из пенсионеров, которые пронизаны непоколебимой волей к победе российского духа над разумом, решили сразу отоварить бешеную сумму денег в супермаркете. И — о, ужас! Рубли в продуктовых супермаркетах еще не принимают. Пришлось адептам идти в обменник, после чего сумма пенсии в гривне сравнялась с прежней украинской. Но престарелые патриоты России не падают духом. «Все еще впереди, пенсии нам повысят, а то, что сегодня пенсия маленькая, это все происки хохлов».

Российским паспортам они радуются, целуют их и к сердцу прижимают. Сбылось самое сокровенное. Ну и Бог с ним, что без пропуска. Мы здесь жили и жить будем. А прописка — это опять-таки происки хохлов.

Позвонила мне подруга и рассказала, что голосовала за Россию. Нет, она, конечно, не тает от любви к собратям, но ее начальник пообещал ей коньяк, выходной и премию за голос на референдуме. Так она это все бодро сказала, что меня это все даже улыбнуло. Но потом подруга сменила тон и с грустью в голосе отметила, что сын ее теперь остался без работы, т. к. работал в «Приватбанке».

Самата она теперь под угрозой увольнения. И вот на полном серьезе спрашивает у меня: «Что же это делается, где же справедливость?». Мне ее жалко стало, и, чтобы как-то подбодрить, я ответила, что не все так плохо. Теперь у нее есть коньяк, выходной и премия. Она почему-то бросила трубку».

Тримаймося, браття. Пройде зо всім небагато часу — і «сліпі» прозріють, «глухі» почують, а дурні, може, чомусь навчаться і щось таки зрозуміють. Ще побачимо, як колишні наші опоненти вийдуть на вулиці Криму з українськими державними прапорами, вигукуючи «Слава Україні!».

І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син, і буде мати,
І будуть люди на землі.

Орест НЕПОБОРНІЙ

30. 03. 2014

м. Сімферополь

ТИМ ЧАСОМ... Через ослаблення курсу рубля в лютому поточного року в Росії зросли ціни на продовольчі товари. Про це йдеться в моніторингу Мінекономрозвитку РФ за січень-лютий 2014 року.

За підсумками лютого в Росії переважно подорожчали молочні продукти, картопля і овочі через низькі запаси продукції урожаю минулого року.

Вартість туристичних поїздок за кордон вже збільшилася, уточнюється в документі. Посилення зростання цін відбувається і на окремі залежні від імпорту види товарів і послуг: побутову техніку, автомобілі, ліки та інше.

У свою чергу, як передає «РИА Новості», передбачені Мінфіном кошти для реалізації держпрограми з розвитку пенсійної системи не дозволяють у повному обсязі розраховувати на заплановане зростання пенсій.

Нагадаємо, низка країн ввели санкції, в тому числі економічні, проти Росії через анексію Криму. Світовий банк прогнозує падіння ВВП Росії та виведення капіталу в обсязі близько \$150 млрд.

Кожній людині, мабуть, визначено пережити важкі, а то й трагічні дні, тільки у різний час — одному в дитинстві, іншому в молодості, ще іншому у зрілому віці... Я зазнав такого випробування у дитячі роки на Львівщині, де тодішня влада вела геноцид проти місцевого населення. Тільки із нашого села Нова Кам'янка Жовківського району було вивезено до Сибіру двадцять сім родин, серед них і нашу сім'ю.

Про ті трагічні події і мої спогади. Тут нічого не вигадано, лише змінено прізвища кількох людей з етичних міркувань: не хочу ранили душі нащадків тих, хто заповзятю впроваджував радянський спосіб життя у нашому краї. Пропоную увазі читачів один із розділів автобіографічного твору. Автор

Десь невдовзі по війні у нашому селі з'явилася молада худорлява жінка з ластовинням на блідому по-довгастому обличчі. Була вона із віддалених країв, бо зовсім не знала нашої мови, розмовляла тільки по-російськи і дуже сердилася, якщо її не розуміли. Чомусь призначили її бібліотекаркою у хаті-читальні, так ніби ніхто із місцевих мешканців не міг виконувати цієї роботи, а були в нас випускники і Рава-Руської, і Сокальської гімназій. До неї, як розповідали люди, часто заходили представники з району, міліціонери, а потім хтось її убив серед ночі. Одні казали, що це зробили повстанці*, інші — що самі ж енкаведисти. Наступного дня на майдан перед церквою зігнали мало не всіх селян, учнів та вчителів. «Виступав якийсь керівник із району, а бровастий смаглявий офіцер усе тикав пальцем у нас і кілька разів, аж бризкаючи слиною, повторив: «Всех вас надо на Куріли сослать. На Куріли вас, на Куріли!» Ми, малі, запитували одне в одного, що таке «Куріли», аж поки не почув від старшокласників: «Острови біля Японії...». І погляд кожного ніби промовляв: «А за яку провину так далеко нас?».

І ось у селі все частіше заговорили про виселення. Раніше і слово це рідко вживали. А то і вдень, і ввечері було тільки й чути «виселення» та «виселення», правда, ще додавали «до Сибіру», «на Воркуту», «на Коліму», «до білих ведмедів». Люди переповідали листи від тих, кого вивезли раніше, одразу по війні, яких страждани вони зазнали у дорозі й на спецпоселенні, де без їжі і теплого одягу немало загинуло. Із острахом заговорили про виселення й діти — одного ранку не прийшли до школи двоє хлопчиків від Шкоропадів і дівчинка від Кулиничів, виявилось, що напередодні їхні родини посадили на військові машини і повезли невідомо куди.

У передчутті страшно біді знемагала і наша сім'я. Невдовзі перед тим загинув татів брат Михайло Лупій, який був одним із районних провідників ОУН і політвиховником сотні Ема.

Батьки з ранку до ночі працювали на полях, а перед сном ділилися почутим од сусідів і родичів. Інколи із Рава-Руської приїжджав наш найстарший брат Гринь, який там знайшов собі роботу, а невдовзі ще зовсім юний, вісімнадцятилітній, одружився. Він і порадив батькам продати все господарство і майно та переїхати до міста. Тато відразу погодився, а мама вперлася:

* вояки УПА (Української повстанської армії)

«Що я там робитиму? Тут господарство, поле, а там — панам підлоги мити? Ніколи!». Нам, малим, звичайно, хотілося жити ближче до Гриня, а з другого боку, ми трохи побоювалися: там був зовсім інший світ — багатолюддя, скупчення високих будинків, машин. Та, власне, нашою думкою ніхто й не цікавився.

Так дожили ми до наступного літа. Батьки готувалися до жнив, у школі нас відпустили на канікули. А тут селом прокотилася недобра вість про те, що збирати врожай на своїх нивах вже не можна — буде колгосп. Обурені люди гуртувалися по хуторах, протестували, а то хтось порадив, щоб жінки (мовляв, їх ніхто не рушить) пішли до сільради. Довго не думуючи, так і зробили. А там їх чекали енкаведисти. Хто втік, того здоганяли на мотоциклах. Усіх заарештували «за організацію бунту» і зачинили у школі. Серед них була і наша мама.

З того часу й почалися наші ще більші страждання. Тато перед тим на сіножаті поранив собі руку, і весь тягар домашніх робіт ліг на нас із сестрою Марійкою. Ми і варили, і в хаті прибирали, і худобу доглядали. Немає бажання описувати, яка то була їжа, яке прибирання, яке доглядання. І все ж ми якось управлялися, крім того, я майже щодня носив перещадку мамі до школи, що на той час стала тюрмою. Одного разу, увійшовши на подвір'я, я був приголомшений побаченням: із навісті відчинених шкільних дверей два енкаведисти вивели під руки закривавленого чоловіка, встромили його голову у відро з водою, у те відро, з якого ми під час перерв пили воду. Звідти вихлюпувала яскраво-червона густа маса. Я стояв, заціпенілий, боячись зрушити з місця.

— Вот тебе, бандіт, вот! — сердито говорив дебелий енкаведист із гачкуватим носом. — Будеш вступать в колхоз?

— Та я не проти, — по хрипливому голосу я на решті впізнав нашого сусіда Федора Мацька.

— Ти не протів ілі будеш? — Побійтєся Бога, он дитина дивитьсє... — І пускай смотріт, пускай знаєт, кто протів колхоза, — сказав із зловтіхою дебелий енкаведист, а другий, рудий, приземкуватий, ураз нахмури в брови і гаркнув на мене:

— А ти что здесь делаєш? Пошол вон!

Я поспішив відійти, але ще довго мою душу ранили важкі стогони побитого Мацька. Потім довелось ніпати поза городами, щоб наблизитися до школи з іншого боку і через знайомих передати мамі клуночок із скромною поживою.

Дорогу біля школи люди намагалися обминати, ніхто довго не затримувався

й біля сільради чи продуктового магазину, всі знали, що у такий час краще не потрапляти на очі енкаведистам, уповноваженим із району чи навіть місцевим керівникам, бо саме вони й складали нові списки господарів для виселення.

У той час, коли я наблизився до магазину, із боків дверей висунули на ганок голова сільради Бучок, секретар Станишин і ще кілька їхніх помічників із розчервленими обличчями, мабуть, тільки-но добре підобідали. Вони жваво про щось розмовляли, сміялися, жартували, так ніби й не здогадувалися, що зовсім поряд катують невинних людей. Уперше тоді я їх по-справжньому зненавидів. Мабуть, мою зневагу в погляді вловив Бучок, бо чомусь запитав у своїх колег:

— Чий то бахур пішов? — Здається, Лупія Василя синок...

— А-а-а! — закопчили

губу голова сільради і відвернувся.

Я намагався чимскоріше проминати цих людей, аби, не доведи Боже, ще не причепилися із якимись запитаннями.

Тим часом через майдан пробігло дві вчительки і теж жваво про щось розмовляли. І знову защемило в грудях від їхньої байдужості до того, що нашу школу перетворили на тюрму, адже вони мешкали поблизу і, без сумніву, чули викрики катованих батьків їхніх школярів. Невже вони мали певність, що саме так треба поводитися із людьми, які не хочуть вступати до колгоспу?

Вставати вдосвіта було для нас нестерпно мукою, принаймні татові доводилося кілька разів будити нас із Марійкою і Славицом, і тільки нагадування про страшний холодний Сибір миттю піднімало із ліжка. Далі ми слухняно ще із заплющеними очима одягалися і навіпамаки у потемках виходили на подвір'я. На той час тато встигав вигнати корів, коней і овець із стаєн на передхаття, потім хапав торбу з якоюсь їжею і випроводжав нас із подвір'я. Сестра і братик тулилися до мене, як трохи старшого, і так ми згуртованою трійкою плелися за худобою, якою кермував тато, знаючи, що поки що від нас ніякої користі не буде.

За Оліярниками у Вільоцьких лісах поволі тонув блідий окраєць місяця, а за Пирятином ніжним рум'яцем вкривалося крайнебо — світало. Усе наше обійстя, город і сад, як і трава на пастівнику, на сіножатях, високі жита на нивах, — все аж вгиналося від рясної сріблостої і до безтями пахучої роси. Вона, холодна, аж пекуча, швидко відганяла сонливість, змушувала бути пильнішим й уважнішим до всього, що відбувалося навколо. І тоді в обшири нашого зору по-

трапляли й віддалені краєвиди інших хуторів, Мильський ліс і горбкувате поле за Струнами, звідки простували люди, які теж рятувалися від виселення. Усвідомлення того, що не тільки нам так важко доводиться, трохи підбадьорювало нас. Принаймні, коли вже сходилося до гурту, ми швидко знаходили мову зі своїми однолітками, а коли над обрієм піднімався сонце і трохи спадала роса, ми одразу ділилися на тих, хто доглядатиме худобу, і на тих, хто піде до лісу по ягоди і гриби. У цьому теж була невеличка радість. Хочеш не хочеш, а за таким нехитрим заняттям поволі забувалися наші негаразди і можна було хоч трохи вгамувати голод, бо того хліба, цибулі і печеної звечора холодної картоплі вистачало тільки на сніданок та підобід, а біля лісу треба було протриматися хоча б до заходу сонця, коли енкаведисти вже побувалися з'являтися у селі — могли налясти повстанці. Виручали нас різні забави і читання книжок,

Олесь ЛУПІЙ

ДО БІЛИХ

які я приносив із дому (у нас була невелика бібліотека, зібрана старшими братами Гринем і Федем, які навчалися у Рава-Руській гімназії).

Таке життя дарувало нам дуже мало мирних спокійних днів, тим більше, що енкаведисти часто напали на села навіть у свята, сподіваючись застати повстанців. І все ж кожного свята ми чекали як Всевишнього благословення, до нього готувалися всі, пекли пироги із чимось солодким, прикрашали хати, чекали гостей, а це все було якоюсь переміною, що урізноманітнювало наш нудний, хуторянський побут. Ми ж чекали брата Гриня, він завжди привозив нам якісь дарунки — чи то солодощі, чи щось із одягу. Наближалися свята Петра і Павла, Івана Купайла.

Ми дуже сумували без мами і вірили, що її на решті відпустять. Однак сталося інакше. Енкаведисти нас обхитрили. Вони через своїх агентів знали про наші щоденні втечі до лісу і на світанні перед Іваном Купайлом тихо підїхали до хутора. Поки тато підвівся з ліжка, у двері вже заграмали. Я з братиком і сестричкою ще спав у другій кімнаті й навіть голосна розмова та гуляння солдатських чобіт по підлозі сприймалися як докучливе сонне марення. Та раптом хтось твердою рукою шарпнув мене за плече — і я прокинувся. Досить було мене побачити над собою стривожених татових очей, щоб здогадатися про найстрашніше...

— Діти, вставайте, — здригнувся татів голос. — Приїхали по нас.

Біля дверей я угледів енкаведиста у пілотці набакир із автоматом за плечима. Він наблизився до печі, потім заглянув під ліжко, під лаву, мабуть, перевіряв, чи тут десь немає входу до криївки.

— Діти, скорше збирай-

теся, — підганяв нас тато. — Олесю, допоможи Славику, а я Марійцю зберу. — Ой, Параню, що-с наробила, — звертався тато до мами, хоча тут її не було, і ходив по хаті. — Казави-м, що найліпше то все продати і втекти до міста, а ти не схотіла, — і тяжко зітхнув, аж голова йому шарпнулася. — Так тобі хотілося тут погаздувати, то тепер погаздуюмо з торбами за плечима... Боже, за що нас караєш так тяжко, пускаєш у світ бідакими, а все добро, яке ми збирали, відстанеться лайдакам, пиякам.

І ще по хвилі, вже плачучи: — Ой жоно моя, чом тебе послухав? Жили б собі у місті, найбідно, але на своїй землі, серед своїх людей, при своїй церкві, а тепер залудять нас на край світа, де й згинемо серед звіроти якоїсь...

Боже мій, вжахнувся я тоді, це ж насправді нас вивозять звідси назавжди і невідомо куди. І не зможемо сюди повернутися до рідної домівки, до свого поля, до своїх друзів, до нашої єдиної віти — свят чарівних — Різдва, Паски, Івана Купайла.

нашу гніду кобилу і, вручивши мені віжки, сказав, аби я не гаявся у дорозі та ще запитав маму, що брати з її речей. Солдат всівся позаду і, поклавши автомат на солому, взявся припалювати цигарку. Мав він трохи дивне обличчя, яке викликало відразу, — смаглява шкіра була ніби натягнута на гострі вилиці, на щелепи, а уста тонкі й недобрі.

Виїхавши з подвір'я, я помітив, що біля Пилипівських теж повно енкаведистів. Із навстіж відчинених дверей долинали розпачливе ридання тітки, плач малого Гриня.

Якийсь час я не оглядався на солдата, ненависть сповнювала усе ество — поруч сидів ворог, який приніс нам нещастя, і при першій нагоді міг мене вбити.

Гніда була ще молодою кобилою і її не треба було підганяти. Після нічного відпочинку вона бадьоро зрушила з місця і швидко пішла спочатку греблею понад ставком, а потім добре виїждженою дорогою до Горбовівського хутора. Там і зустрілася Нуркова Ганна. Побачивши солдата

на возі, стривожено запитала мене:

— Що сталося, Олесю? Ти куди?

— Та вивозять нас. Іду до мами...

— Ой Боже ж ти мій, — перебіла мене Ганна.

— Не останавливай! — різко вимовив енкаведист, і я тут же змахнув батоном.

— Війо, Гніда, війо! — для гонитися сказав я і, оглянувшись, затримав свій погляд на автоматі, що лежав на соломі. Пошкодував тоді, що маю так мало років, інакше негайно скористався б такою зброєю, і тоді поїхали б ми зовсім в іншому напрямку — у ліс до сотника Ема, він би захистив нас. Так подумалося.

Час від часу мої роздуми переривав солдат своїми недолугими запитаннями. — Папа заставляє тебе работать? — Ні, чого мене змушувати? — Кого тебе научил так хорошо управлять лошадьо? — Тато, хто ж іще. — А почему ти не говориш папа? — А тому, що в нас кажут тато.

— Ти, віжу, парень с характером, — тут він пририв, і я тільки зрадів із цього.

У кожному хуторі зустрічалися знайомі й усі жахалися звістки про вивезення. До болю вразило побачене біля Струків.

Там теж стояла зелена військова автомашина. Струки були нашими родичами, і вони потрапили до чорного списку.

Біля греблі за Летіями нам зустрілася ще одна автомашина — до чийого подвір'я вона мала пристати, чю долю понівечити?

Сонце швидко піднімалося пологіми житами, над хребтами Розтоцьких гір.

(Продовження на 9-й стор.)

— Давай бистрее! — знову обізвався солдат, і я для годиться змахнув батоном, але й не торкнув Гнідої. Подумалося, що на прощання не вдарю її жодного разу, адже від нових господарів у колгоспі їй і так відстанеться немало.

Доїхавши до майдану перед церквою, я прив'язав віжки до огорожі й поспішив до школи. Солдат — усвідомивши, що всім заарештованим ще вчора перевели до просторої стодоли одного заможного господаря, який мешкав неподалік.

Побачивши мене у супроводі солдата, мама вжахнулася, поблідла.

— Лесіку, що сталося?
— Хіба ви не знаєте, нас вивозять.

— Господи, порятуй! — мама опустила голову і тут же присіла, так їй стало погано.

Виявилось, що я перший приніс цю страшну звістку. Всі кинулися до мене, стали розпитувати. У стодолі і на подвір'ї здійнявся крик, гам і плач, і тут я відчув, як солдат різко шарпнув мене за рукав.

— Бистрее спрашайвай маму.

Я тут же припав на коліна

тут пройду востаннє.

— Давай бистрей! — солдат різко обірвав мої роздуми.

— Не можна швидше, — відповів я. Але цього було не досить для нього і він, відштовхнувши мене, вихопив віжки, а тоді батоном кілька разів уперіщив Гніду.

— Не бийте, вона все одно не послухає, — я намагався переконати солдата, але це ще дужче розгнівило його.

— Послушаєт как міленькая, — і ще двічі із притиском поклав батога на Гніду. Це вивело її із рівноваги і вона на кожен удар відповіла ударом задніх ніг.

Енкаведист вчасно спохопився, відлетівши на середину воза.

Із добру сотню метрів Гніда пронесла нас із шаленою швидкістю. Я спочатку подумав, що солдатові дісталось по обличчю — він лежав непорушно, лише згодом сів на своє місце, передавши мені віжки.

— Шальная какая-то, — буркнув сердито.

— Я ж казав, вона чужого не визнає.

— Нічого, скоро признаєт, — ці слова вколотили мене у

вадив її на подвір'я. Енкаведист тим часом зіскочив з воза і пішов поза хатою до інших солдатів.

Я розповів татові, де заховані гроші, а також переказав мамине прохання взяти, крім одягу, сувій полотна, з якого вона збиралася пошити нам сорочки.

— Маму не відпустили?
— Ні, і плакала, і просила...

— Звірі, звірі!

Тато ще наблизився до мене і сказав тихо, але з притиском:

— Олесю, тепер роби тільки те, що я скажу. Мушиш втікати.

— Куди? — я злякався. — Я не хочу, тату.

— Треба, дитино, бо там, у Сибіру, загинете.

— Я хочу з вами усіма.

— Не можна, я тобі накажую! — ще суворіше прозвучав татів голос. — Марійцю я вже спровадив. Вона побігла ровами через сіножать до тітки Марії, а ти біжи через наш город, а тоді полем через Шинське. У тітки зустрінетеся.

— А якщо солдати побачать?

— Я з тобою зараз пройду до комори, понесу шлею, а ти — за мною, тільки не

ся, — він міцно притис мою голову до себе і поцілував. Такої ласки від нього я давно не мав. Очі мені закрили сльози, і я ступив услід за татом, ніби допомагаючи нести йому шлею до комори. Потім я мовчки поцілував Славіку, але він ураз відчув, що тут щось негаразд, і почав ще дужче тулитися до мене, захищав, коли я підбіг до перелазу, кинувся мене наздоганяти, просячи:

— Куди ти, Олесю? Я хочу з тобою.

Я зупинився на мить, сказав заспокійливо братикові, що скоро повернуся.

— Біжи, не зупиняйся! — вимагав тато, взявши Славіку на руки, хоча той пручався, пориваючись до мене.

Далі мене ніби підхопила якась сила, принаймні я не відчув, як пробіг поза грядкою кукурудзи, потім — поза кущами малини і, нагнувшись під воріном, вскочив у борозну. Там стало трохи легше, там була моя стихія — ту борозну ми протоптували сотні разів. Жито сягало мого зросту, і я міг непомітно пробігти через усе поле. Я вже набрав розгону і віддалився, може, на сотню метрів, як мене ніби підкосив окрик солдата:

— Стой, пацан! Ти куда?

Страх намагався схопити мене у свої пазури. Виявилось, що ще один енкаведист саме в той час ласував вишнями, сидючи просто на

не зупинило. Ноги, ніби заведені якимось механізмом, самі несли мене через цей пахучий простір достиглого жита, якому не було краю. Щомиті чекав я нового пострілу, але, на щастя, ніхто вже не стріляв, не горланів, не наздганяв. Вибігши із жита на пастівник поблизу Паників, я ще дужче злякався, як той заєць, що раптом опинився на відкритому просторі, й навіть присів. Позаду тільки хвилювалося житне поле, не лишивши й сліду, де я тільки-но пробігав. Аж за пагорбком на обрії рясно зеленів наш хутір, чітко виділялись поміж золотистими житими і блакитним небом височений кучерявий каштан, трохи нижчі дуби і липи, садові дерева.

Я перехрестився, подякувавши Богові, що врятував мені життя і допоміг здолати це поле, прикривши золотистим колоссям. Думаючи про батьків і заплаканого братика, я раптом перейнявся дивним бажанням повернутися. Що робитиму у світі без рідних? Аж прийме нас тітка Марія чи ще хтось із родичів, хіба біля них буде легше?

Від нашого хутора донеслося гудіння машини. Невже так швидко відвезуть наших? А може, енкаведисти надумали здогнати мене? Відкинувши усія сумніви, я побіг далі. Зовсім знемігши, нарешті дістався до обійстя нашої тітки. Вона, оточена своїми дітьми, уважно вислуховувала розповідь моєї сестри Марійки, яка прибігла раніше. Побачивши мене у прочиненій хвіртці, тітка ще дужче затурбувалася. І хоча вона говорила заспокійливі слова і жаліла нас, але із виразу її обличчя було видно — не прийме, спровадить далі. І справді, по хвилині вона сказала:

— Бідні сироти при живих батьках... Як же я вас утримаю, та у мене своїх четверо?

— Тато сказали, щоб ми втікали до вас, — відповів я, бо не хотілося ще кудись бігти. Я закашлявся, в горлі аж пересохло від жаги.

— А якщо сюди прийдуть енкаведисти і нас теж везуть до Сибіру? Діти, вам найліпше поїхати до Рави-Руської, там маєте старшого брата, або йдіть до тітки Ганни на Березину. У неї один син, вона прийме.

— То ми підемо, — скрушно вимовив я.

— Почекайте, нагодую вас, а ти, Олесю, вмийся, бо все обличчя брудне.

Поки я вмивався біля студні, наші братанічі й сестринки впрошували свою матір, аби вона залишила нас у себе, але переконати її було неможливо.

Після легкого сніданку тітка дала нам кілька карбованців і випровадила на дорогу. Трохи далі нас супроводжували її діти, але біля рівчача за крайньою хатою зупинилися. Я взяв Марійцю за руку — і ми пішли вузькою стежкою через широке поле, за яким виднівся хутір Кулиничі, а ще далі — ліс. Нам треба було вибирати, куди далі йти. Вороття додому не було. І ми ще не знали, що це тільки початок наших страждань і поневірянь на цьому світі.

Василь СТУС

* * *
О вороже,
коли тобі проститься
Гик передсмертний
і тяжка сльоза
розстріляних, замучених,
забитих
по соловках, сибірах,
магаданах?
Державо тьми і тьми,
і тьми, і тьми!
Ти крутишся у гадину,
відколи
тобою неспокутний
трусить гріх
і докори сумління
дух потворять.
Казися над провалляем,
балансиуй,
усі стежки до себе
захарашуй,
бо добре знаєш —
грішник усесвітній —
світ за очі од себе не втече.
Це божевілля пориву,
ця рвань
всеперелетів — з пекла
і до раю,
це надвисання в смерть,
оця жага
розтлінного весь білий світ
розтлуги
і все товкти, товкти
зболілу жертву,
щоб вирвати прощення
за свої
жахливі окрутенства —
то занадто
позначене по душах
і хребтах.
Тота сльоза тебе іспопелить
і лютий зойк
заврунеться стожало
ланами й луками.
І ти збагнеш
обнавіснїлу всенищівнїсть
роду.
Володарю своєї смерти,
доля —
Всепам'ятка, всечула,
всевидюща —
нічого не забуде,
ні простить.

* * *
Церква святої Ірини
криком кричить із імлі.
Мабуть, тобі вже, мій сину,
зашпори в душу зайшли!
Скільки набилося туги!
Чим я її розведу?
Жінку лишив — на наругу,
маму лишив — на біду.
Рідна сестра, як зигзиця,
б'ється об мурі грудьми.
Глипає оком в'язниці,
наче сова із п'їтьми.
Київ за ґратами, Київ
весь у квадраті вікна.
Похід почався Батийв,
а чи орда нависна?
Мороком горло огорне —
ані тобі продихнуть.
Здрастуй, бідо моя чорна,
здрастуй, страсна моя путь.

ПАМ'ЯТІ М. К. ЗЕРОВА

Колеса глухо стукотять,
мов хвиля об паром,
стрчай, товаришу Хароне,
з лихом і з добром.
Колеса б'ють, колеса б'ють,
кудись торують путь,
уже й додому не вернуть,
додому — не вернуть.
Колеса глухо стукотять,
колеса стукотять
в христа, в вождя,
в усіх божат
і в матір, і в перемать.
Москва, гора Ведмежа, Кем
і Попів-острів — шлях
за ґратами, за вартами,
розбухлий на сльозах.
І знову Вятка,

Котлас, Усть —
Вим. Далі — до Чиб'ю,
рад-соц-концтаборів союз,
котрий Господь забув.
Диявол теж забув. Тепер
тут править інший бог:
марксист, расист і людожер
один — за трьох.
Москва — Чиб'ю,
Москва — Чиб'ю,
печорський концентрак
споруджує нову добу
на крові і кістках.

РІЗДВО ВАСИЛЯ СТУСА — читайте на 10-й стор.

ВЕДМЕДІВ

перед нею. Відчувши мою руку на своїй, вона нарешті підвела очі: у них було стільки горя і розпуки, що мені стало страшно за неї — жодного разу не бачив її такою.

— Мамо, а де ви гроші заховали?

— Які гроші, дитино? — вона продовжувала дивитися відсторонено.

— Тато запитують, де гроші.

— Нащо нам тепер ті гроші?

— Тато кажуть, що без них у Сибіру буде погано.

— В Сибіру... А, гроші! — ніби згадала. — Скажи, що в коморі, у вивернутому рукаві кожуха.

— Всьо понятно, — солдат знову шарпнув мене за сорочку. — Поєхали.

— Скажи татові, щоб узяв сувій полотна, — ще попросила мама. Вона знову випросталася і пішла за нами, але її зупинив інший солдат з охорони.

— Пустить мене додому. Там малі діти, я хоч зберу їх.

— Нельзя.

— Пустить, там чоловік не дасть собі ради.

— Нельзя!

І те грубе самовдоволене «нельзя» я чув ще багато разів, аж поки під примусом свого охоронця не відв'язав віжок і не спровадив Гніду на зворотний шлях до нашого хутора. І не здогадувався, що так попрощався із мамою на багато років.

Сонце знялося ще вище і стало припікати. Обабіч дороги високими стінами стояли достиглі жита — через кілька днів люди мали жнивувати. Роси висохли, але легкий вітерець, прокочуючись над золотистим морем, що аж вгналилося від важкого колосся, доносив духмяну вогкість і заманював в обійми своєю безмежністю. Скільки разів я проходив через це поле, скільки разів своїм наївним дитячим серцем радів цій красі й ніколи не міг подумати, що колись

саме серце — я нічим не міг заперечити, на жаль, воно мало так статися і не тільки з Гнідою, а й з усіма нами. Надалі наша доля вже залежала від отаких грубих жорстоких чужинців, які скрізь усім казали, що вони нас визволили від німецько-фашистських загартників, але потім чомусь забули повернутися на свою батьківщину, а тут господарювали, як у себе вдома.

Під'їжджаючи до хутора, я помітив, що Пилипівські вже склали на машину всі свої речі. А праворуч на пагорбку під крилатим каштаном гурмилися (я їх одразу впізнав) ті, що дуже домагалися колгоспу в нашому селі. Вони і раніше приходили до нас із енкаведистами і залізними дротами обмацували все обійстя, шукаючи криївку чи заховане зерно. На обличчях їхніх була неприхована зловтіха, мовляв, настала і ваша година... І всі вони зараз нагадували зголомнілих воронів, які не могли дочекатися, коли вже можна буде грабувати полишені гнізда, до ниточки все рознести. (Забігаючи наперед, скажу, що Всевишний усіх їх покарав: одні ще у перші роки колгоспу так боролися за комунізм, що скоро спилися, інші стали каліками, а один, розбираючи нашу хату, упав з горища й убився).

Тато вже чекав мене біля відчинених воріт. За ним невідступно ходив Славік і плавав. Подумалося, що він, крім усього, був голодний, як і я, від самого ранку і росинки не мав у роті. Якби тут була мама, вона найперше нагодувала б нас, а татові було просто не до того. І тут, ніби вгадуючи мої думки, підбігла сусідка Панчиха із заплаканими очима.

— Куме Василю, — звернулася вона до тата, — дай-те я хоч нагодую дітей.

— Дякую, але трохи почекайте, — сказав він і, взявши Гніду за вуздку, попро-

Сім'я Лупіїв напередодні депортації до Сибіру — Василь Григорович та Парасковія Федорівна, Олесь, Ярослав і Марійка

оглядайся. Потім швидко побіжиш поза кукурудзою, а там — стежка у житі... Якби хтось і крикнув, не зупиняйся.

Я все зрозумів, але ніяк не міг погодитися з тим, що вже зараз назавжди маю попрощатися із батьком і братом, із рідною домівкою, не взявши нічого свого, хоча б кількох улюблених книжок.

— Тату, я тільки забіжу до хати й одягну нову сорочку.

— Не можна, синку, — вже лагідніше сказав тато і заступив мені дорогу. — Зараз нас посадять на машину.

— То я хоч нап'юся води. — Терпи, у тітки нап'є-

дереві. Побачивши, що він намагається злізти на землю, а там — стежка у житі...

— Стой, стрелять буду! — почув я позад себе, але такі не зупинявся. Інколи вибігав із борозни на густо заросену ниву, і тоді колосся гладіло мені обличчя, наче заспокоюючи.

— Стой! — голосно крикнув солдат, і в той же час пролунав постріл. Від переляку я упав просто обличчям на землю і збагнув, що знову опинився у борозні. Провів рукою по обличчю й переконався, що куля мене не зачепила. Тут же підвівся і побіг далі. Тепер здавалося, якби той енкаведист ще сто разів стріляв, мене б уже ніщо

РІЗДВО ВАСИЛЯ СТУСА

Мама Ліна виношувала його, коли чинився великий терор, який забрав найкращих, найздібніших, найрозумніших. породила сина на саме Різдво Христове року Божого 1938-го. І не посміла записати його сьомим січня, записала шостим. Але таки дала йому ім'я Василь. Ім'я ж це грецькою — Базилеос — означає «володар», «господар», «цар». Це додаткова ласка Божа, щастя. Але кому багато дається, з того багато й спитається.

«В Україні, — казав Василь, — чи не кожна четверта матір називає свого сина цим іменем, підсвідомо карбуючи потяг до кінця необхідної нам, щоб вижити, державності».

Маємо 5 січня Василя Чумака, 8 січня Василя Симоненка. У Києві вже стало традицією справляти 14 січня свято Різдва Василя у Київському міському будинку вчителя і вручати на ньому премію імені Василя Стуса.

...Якось в останній рік свого земного, ба, Шевченківського 47-річного віку, на Уралі, в таборі особливого режиму Кучино, Василь питав при мені глибоко віруючого діда Семена-покутника:

— А що то є чоловікові — народитися на таке велике свято?

— Це додаткова ласка Божа, щастя, — сказав дід. — Але кому багато дається, з того багато й спитається.

Тих «знакомитих дат» у Стуса стільки, що вистачило б на святого.

4 вересня 1965 року він виступив на захист заарештованих у серпні «шістдесятників» у кінотеатрі «Україна». Виступ був приурочений до «дня концтаборів»: 5 вересня 1918 року нарком юстиції Російської Федерації Д. Курський, керуючий справами Раднаркому В. Бонч-Бруевич і нарком внутрішніх справ Г. Петровський (той самий «добрий» дідусь в окулярах, що донедавна каменем сидів біля Парламентської бібліотеки в Києві) підписали декрет Раднаркому про червоний терор. Він тривав 73 роки.

Рівно через 20 років після виступу в кінотеатрі «Україна» Василь загине в камері — від голоду і холоду. Або ще: уночі після підписання 1 серпня 1975 року прикінцевого акта Гельсінської наради НБСЄ стався в Стуса прорив стінки шлунка. Це було в таборі Барашево, що в Мордовії. Він хотів вийти з барака, але знепритомнів і впав. Чорновіл з друзями взяли його на простирадла і понесли на вахту. А там кричать: «Стої! Стрелять буду!». Операцію, під час якої Стус ледь не помер, зробили в тюремній лікарні імені І. Гааза в Ленінграді 10 грудня — якраз на День прав людини. А рівно за десять років до того він

одружився з Валентиною Попелюх. Отакі «знакомиті дати».

Те, що було за смертю, я спізнав,

всю силу таємничого діяння, весь морок неба і твань землі движку.

І тяжко жити, цим знанням підперши свою оселю, витрухлу на пустку...

Якось показував Василь знімок, зроблений у Львові на Коляду 1972 року, либонь, 9 січня. Стоїть, скрушно прихиливши голову до одвірка. У мене нема такого знімка. Є інший, тоді ж знятий. Щойно повернувся Стус у Київ, у дім на Львівській вулиці, 62, квартира 2... Втім, будиночка цього вже нема. Та, у Святошині, пролягла Окружна дорога, а місце того будиночка вже хтось прикупив і будуватиме там «увеселительне заведення». А 12 січня 1972 року КГБ вчинив новий покіс української інтелігенції. За ґратами опинилися Василь Стус, Ірина Калинець і Стефа Шабатура...

11 січня 1977 року Василь вирушав із табору, що в селищі Лесном у Мордовії, на заслання. Заварили ми цілу 50-грамову пачку чаю на три літри окропу — пішні були випровадини. Майже два місяці етапу — і 5 березня опинився він у селищі імені Матросова в Магаданській області. Якраз у річницю смерті Сталіна. Там він працював у золотодобувній штольні. Як ото декабристи, які «із нор золоту виносять, щоб пельку залити неситому» (Тарас Шевченко). Перепоховання Стуса, Литвина і Тихого 19 листопада 1989 року подібне до перепоховання Тараса Шевченка 22 травня 1861 року...

У різдвяний вечір 1983 року, якраз на день свого народження, в таборі особливого (камерного) режиму на Уралі Стуса кинули в карцер. За що? Напередодні Василь звернувся до чергового помічника начальника колонії капітана Ляпунова, щоб довідатися про долю вилучених недовго під час обшуку паперів, на які не видали ніякого документа. Одночасно посадили й естонця Марта Ніклуса.

— Василь, где ты? На крыше? — Ніклус недавно вичитав, що в якійсь країні в'язні позалазили на дах тюрми і начальник не знав, як їх звідти познімати. Наших би їм фахівців...

— У якійсь душогубці... імені Леніна-Сталіна...

Я стою коло дверей своєї 17-ї камери, дослухаюся, переказую співкамерникам, що чути. Наглядачі гримають на Ніклуса і Стуса, але розбурхана, ображена Васи-

лева душа не знає впину. Тоді вмикають гучномовець, зумисно для цього встановлений у коридорі. І все ж Василь у перерві між мовою дикторів устиг прокричати:

— Хто не братиме участі в голодівці 12 січня — той боягуз!

Цей день з ініціативи В'ячеслава Чорновола ми відзначали 1975 року як День українського політ'язня. Про намір тримати голодівку або подавати заяву протесту ми вже один одного інформували, але, згідно з зеківською етикою, кожен сам собі вирішує, як йому чинити. Тож мене здивували ці слова. Тоді Юрій Литвин мені болісно зауважує:

— Василю, не можна поета міряти однаково зі всіма міркою. Поет живе у своєму світі, нам не відомому, тому ми не маємо права його осуджувати зі своєї раціоналістичної вежі, бо ризикуємо помилитися... Так мені відкрилася ще одна істина.

Після карцера Василеві оформили рік одиночки, де ще не раз саджали в карцер, і ті доби доплюсовували потім до того року, тож вийшов він звідти аж у лютому 1984 року, і ми з ним пробули у 18-й камері півтора місяця. Він жив у режимі постійного крайнього напруження і хотів, щоб такими були й інші.

— Василю, — пояснював я йому, — не можу я бути таким, як ви. Я здатний на екстремальні вчинки, але протягом короткого часу. Не можу я бути в стані конфронтації постійно. Не можу я постійно палахкотіти, але я годен ще багато літ чадіти, хай їм дим очі виїдає...

Василь працював у далекій від мене камері, до нього важко було докричатися, але я одного разу чув через квартиру, як і Левко Лук'яненко йому гукав із далекої камери:

— Якщо ми приймемо рішення самопалитися, то я готовий. Але на довготривалі зусилля я вже не годен. Не маю сили.

Та навіть і після цього Василь сказав:

— Біда мені з цими «плохими» вівцями. Скільки сидиш — усе на них оглядайся.

Але про того ж Лук'яненка якось сказав був у присутності мене і діда Семена-покутника, киваючи в бік його камери:

— Ото Чоловік!

Це звучало по-євангельському: «Се Чоловік!»

В «одиночці» тяжчі умови, але маєш самоту. Діставши книжечку віршів Рільке німецькою мовою, він узявся перекладати його елегії. Працював «запоями», ночами спати не міг — добре, що в камері і вночі світиться. А камера його була в самім куточку барака: декотрої ночі наглядати туди й не заглядали. Та й чути їх, коли йдуть. Якщо, звичайно, не підкрадаються. Тож часом уранці відчиняються двері:

— Ну, Стус, давай, що ти там насочиняв за ночь.

Стус мовчки стає в кутку, у голій камері ніде щось сховати...

Того зошта нема. Як нема і зошта в блакитній обкладинці, названого в останніх листах «Птах душі». Той «Птах» не вилетів із-за ґрат. Це ще один злочин російського імперіалізму проти української культури. «Стусова творчість — як дерево з обрубаною вершиною», — каже Михайлина Коцюбинська.

...Якось у задумі сказав:

— Якщо нас коли-небудь і згадають, то як мучеників. Як таких, що в годину люту посміли залишитися самими собою. Ідесь там маленькими буквами напишуть, що той і той ще й вірші писав.

Хто знає, читачу, який більший з його подвигів: вірші, життя чи смерть? Якби в нього було не таке життя, якби не передчував він своєї ранньої смерті, то й вірші його були б інакші. Лишається від Василя, перш за все, поезія як зматеріалізований у слові біль свого часу, ні, праісторичний, вічний біль стражденної людини, біль України. Вона найвиразніше мовила сучасникам і нащадкам його вустами. Він відчував епоху тонко і гостро й точно пророкував майбутнє.

Ще кілька літ —

і увірветься в'язь.

Колуючий дріт увійде

в сні диточі,

і всі назнаменованя пророчі

захочуть окошитися на нас.

Червона барка

в чорноводді доль

загубиться.

І фенікс довгоногий

тебе принесе в ясні чертоги

від самоволь, покори і недоль.

А все тоте,

що виснив у житті,

як рить, проб'ється

на плиті могильній,

бо ж ти єси тепер

довіку вільний,

розп'ятий на чорному хресті.

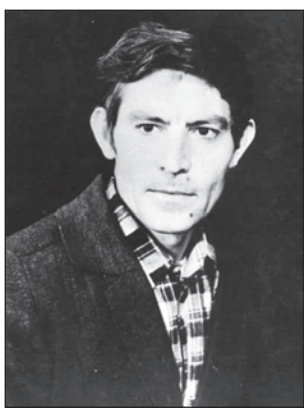
Василь ОВСІЄНКО

(«Україна молода»)

У наш час ім'я «Василь» перейшло до когорти рідкісних, хоча колись було дуже популярним. Особливо часто Василями називали хлопчиків, які народилися у січні, адже 14 січня ми вшановуємо святого Василя. Не випадково, мабуть, саме таке ім'я дала синові Ганна Шербань (Симоненко). Хлопчик народився 8 січня 1935 року у селі Біївці на Полтавщині. Згодом відомий поет Василь Симоненко жартуватиме: «От якби 7-го народився! Запізнився всього на один день! Число 7 давна у нашого народу вважається магічним — сьомий день творіння, 7 днів тижня. Може б, і я побував за життя на сьомому небі...».

У той магічний день, на Різдво 1938 року, судилося народитися іншому Василеві. Він з'явився на світ у родині Ялини та Семена Стусів у селі Рахнівка Вінницької області. Правда, записати сина 7-го батьки чомусь не наважились, датою народження хлопчика стало 6 січня. Так чи інакше, а напевно саме Різдво визначило особливу страдницьку долю двох Василів.

Василь Симоненко і Василь Стус — діти села. Села повоєнного, голодного, але багатого на надії та сподівання. Вони блискуче закінчили школу і обидва мріяли навчатися у Київському уні-

верситеті імені Тараса Шевченка. Симоненко відразу вступив на журналістський факультет, а от Стус не прийняв. Йому було лише 15, коли закінчив школу. Запропонували повторити спробу через два роки. Хлопець повернувся на Донбас, де тоді проживала родина, і вступив до Донецького університету на історико-філологічний факультет. Та згодом доля таки приведе його до Києва, де він стане аспірантом Інституту літератури ім. Т. Шевченка АН УРСР. Симоненко про аспірантуру тільки мріяв — не встигне. Правда, Стус теж не встигне — закінчити.

Поезія обох Василів народилася під час так званої відлиги і належить до руху «шістдесятників» — Третього українського відродження. Перше українське відродження

ДВА ВАСИЛІ

було розтоптане чобітьми Петра І. Друге — розстріляне Сталіним і задушене Голодомором 1932-1933 рр. Після смерті Сталіна здавалося, що українську культуру знищено, та за короткий час відлиги вона відродилася плеядою талановитих письменників та митців. Але уже в 1965 році було заарештовано десятки діячів української культури.

У 1962 році була видана перша збірка В. Симоненка «Тиша і грім», яка засвідчила, що в українській літературі з'явився самобутній і зрілий поет, чесний, невідкупний, ширий. Якби він дожив до 70-х, напевно, був би репресований. Смерті поета, який трьох тижнів не дожив до свого 29-ліття, передувало жорстоке побиття охоронцями громадського порядку в міліцейських мундирах.

Василь Стус написав, що «Симоненко став вищим більшим за його власний доробок»; він — «найбільший шістдесятник з шістдесятників».

Гранітні обеліски, як медузи, Повзли, повзли

і вибилися з сил.

На цвинтарі розстріляних ілюзій

Уже немає місця для могили.

Важко пояснити, заради чого поети йдуть на смерть. У нас поет — пророк, виразник народного сумління. Влада завжди вбачала в поетові ворога, якого треба закатувати на смерть.

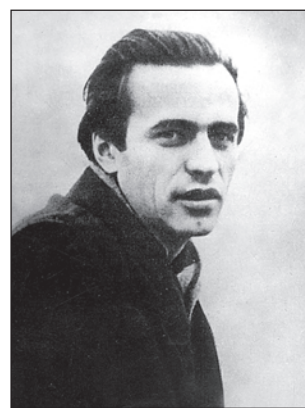
Розгром «шістдесятників» у січні 1972 року багато хто сприйняв як особисту трагедію. Цей розгром кожного поставив на своє місце: кого за колючий дріт, кого в забуття, інших — через ламаня хребтів до каяття, а потім і до Шевченківських премій.

У рік смерті Симоненка Василя Стуса було відрховано з аспірантури за протести проти арештів у середовищі української інтелігенції, а в 1972-му — заарештовано разом з іншими правозахисниками та засуджено до 5-ти років таборів і 3-х років заслання. Коли у 1979 році поет повернувся до Києва, то через 8 місяців був заарештований знову і засуджений до 15 років позбавлення волі. Помер під час голодування у карцері спецтабору в Пермській області 4 вересня 1985 року.

Як добре те, що смерті не боюсь я

І не питаю, чи тяжкий мій хрест.

Що перед вами, судді, не клонюся

В передчутті невідомих верст.

Що жив, любив і не набрався скверни,

Ненависті, прокльону, каяття.

Народе мій, до тебе я ще верну,

Як в смерті обернуся до життя.

Фактично за життя Василя Стуса збірки його поезій так і не дійшли до читача, якщо не враховувати закордонне видання «Зимові дерева» та самвидав «Веселий цвинтар» (вдрукований лише у 12-ти примірниках).

Офіційною причиною смерті поета є зупинка серця. Та в будь-якому разі його смерть, як і Симоненкову, слід розглядати як вбивство, скоєне радянською тоталітарною системою.

Козацька натура і шляхет-

ність, божевільне почуття порядності, неспроможність пройти повз несправедливість, самовідданість і безмежна любов до України — такі риси були притаманні обом Василям, які пішли з життя назавжди, щоб назавжди залишитися серед нас. У 1991 році за збірку поезій «Дорога боло» Василя Стуса посмертно було нагороджено Національною премією України ім. Тараса Шевченка. Такою ж найвищою державною нагородою і також посмертно було відзначено Василя Симоненка у 1995 році за збірки поезій та прози «Лебеді материнства», «У твоєму імені живу», «Народ мій завжди буде».

Багата Василями наша Україна! Недарма, мабуть, і жарт такий існує: «Тільки й людей на селі, що Василю!». Стус якось сказав був, що ледве чи не кожна четверта українська мати називала свого сина Василем, у цьому проявлявся підсвідомий потяг українського народу до власної державності, адже у старогрецькій мові, звідки прийшло це ім'я, воно звучало Базилеос, що означає — володар, цар, царстvenний.

Таміла ЧУПАК,
заступник директора з наукової роботи Кам'яньського державного історично-культурного заповідника Черкаська область

І СЛОВО ТАРАСА ЖИВЕ ПРОМОВЛЯЄ...

Напевно, рано чи пізно це мало статися. Адже навчальні заклади, які названі ім'ям Тараса Шевченка, мають багато ідей та напрацювань, що мають поділитися ними зі своїми колегами. Ба, навіть не з колегами, а з побратимами, для яких постає Тараса Шевченка не є чимось абстрактним. Про Тараса й досі мешканці Шевченкового краю говорять як про живого. У Зелений Діброві — селі, де мешкала сестра поета Катерина, й досі переказують, як у свій останній приїзд (саме тоді Шевченко повернувся із заслання), навідався він до племінниці Федори. Утім, вдома її не застав, тому залишив на столі під образами записку та 25 карбованців. Родичі поета були неписьменними, тому попросили прочитати написане попа. «О, знов бунтівник об'явився», — наполоханий священник поспішив до урядника. А ще, як відвідасте Зелену Діброву, обов'язково побачите дивовижну

«СВОЮ УКРАЇНУ ЛЮБИТЬ...»

Про навчальні заклади, що названі ім'ям Кобзаря, трохи згодом, а поки що про ініціативу Міністерства освіти і науки. Йдеться про те, щоб навчальні заклади, які названі ім'ям Тараса Шевченка, об'єдналися в асоціацію, яка має стати потужною силою. Всього ім'ям Тараса Шевченка названо 58 навчальних закладів і наукових установ; зокрема, 37 загальноосвітніх навчальних закладів (три ЗНЗ у с. Шевченкове); 6 ВНЗ; науково-дослідна установа — Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка; 11 міжнародних навчальних закладів. Зустріч керівників навчальних закладів є надзвичайно важливою, адже саме цей рік проголошено Роком Тараса Шевченка, тож маємо гідно відзначити 200-ліття від дня народження духовного батька українського народу. Прикметним є те, що гідно зустріти ювілей Шевченка готуються не лише освітяни України, але й за її межами. Об'єднання материкової і діаспорної України є знакомим у цей ювілейний рік. Шевченкове слово не залишає байдужою українську юна, воно пробуджує національну гідність і кличе до боротьби. Учениця 10 класу школи № 112 імені Т. Шевченка Олеся Сидоренко читає поезію і розповідає про посвячення у кобзаріки школярів. Так, кожен учень мандрує Шевченковими стежками: і малеча, і старшокласники. Кобзаріки підрастають, вивчають творчість поета, усвідомлюючи глибину його національного духу. Карина Радченко почала знайомитися з творчістю Тараса Шевченка ще школяркою. Нині вона — студентка Київського національного університету імені Тараса Шевченка, переможець III Міжнародного мовно-літературного конкурсу ім. Т. Г. Шевченка.

А от юні українці, які мешкають далеко від України, шанують слово Тараса завдяки своїм самовідданим учителям. Учні українського ліцею ім. Т. Шевченка м. Сігету (Румунія) знайомляться з життям і творчістю поета з перших класів. Діти відвідали Шевченківські місця в Україні, побували на могилі Тараса Шевченка у Каневі. Звучить полум'яне Шевченкове слово, що підносить нашу душу, кличе до боротьби: «Свою Україну любіть, Любіть її... Во время люте, в останню тяжкую минуту за неї Господа моліть...».

УКРАЇНЬСЬКА ДІАСПОРА — ТАРАСОВІ ШЕВЧЕНКУ

І знакомим є те, що ця поезія звучить з вуст юних українців, які мешкають у Румунії. До речі, українська діаспора у Румунії становить 0,3% від усього населення країни. Зберігати материнську мову українцям доводилося у доволі непростих умовах. Якщо після Другої світової війни школа була осеред-

ком українського села (тут відзначалися релігійні та національні свята, пам'ятні дати великих українців), то, починаючи з 1964 року, уся культурно-освітня праця українців у Румунії зазнає переслідування. У Румунії немає дошкільних закладів та початкової, середньої школи з викладанням українською мовою. У 63 школах в містечках української меншини українська мова як предмет викладається здебільшого факультативно. Українською мовою навчання проводиться лише в ліцеї імені Т. Шевченка (м. Сігету Мармаціей, Мараморщина). Цей навчальний заклад відроджено у 1997 році, і він є осередком духовного життя українців. Без сумніву, що наша держава має підтримувати зусилля освітян, які на теренах інших держав плекають українське слово. Адже для того, щоб слово Тараса живе промовляло, освітянам діаспори доводиться докласти чимало зусиль. До речі, щодо вищої школи, то нині у трьох румунських університетах є відділення української мови. На факультеті іноземних мов та літератури, при кафедрі слов'янських мов та літератури Бухарестського університету діє секція української мови та літератури. На факультеті філології та комунікативних наук при кафедрі румунської мови та літератури Сучавського університету діє відділення української мови та літератури. Кафедра слов'янської філології університету м. Клуж була заснована у 1919 році. На факультеті філології при кафедрі слов'янської філології діє секція української мови та літератури.

ЮНІ НАЩАДКИ КОБЗАРЯ

До 200-літнього ювілею від дня народження Тараса Шевченка створено навчально-освітній портал «Т. Г. Шевченко», який є прикладом потужних можливостей сучасних інформаційних технологій. Завдяки порталу можна проводити Інтернет-подорожі музеями Росії, Казахстану, Канади, оглянути експозиції Національного музею Тараса Шевченка, відвідати електронну бібліотеку творів Шевченка. Гідним подарунком до ювілею Тараса Шевченка стало створення на його батьківщині вищого навчального закладу — Канівського гуманітарного інституту. 1 вересня 2013 року його студентами стало близько 150 осіб, у тому числі й з малої батьківщини Кобзаря — села Моринці. Про юних нащадків Кобзаря розповіла директор школи-інтернату с. Шевченкове Черкаської області Лідія Терещенко. У Шевченківській спеціалізованій загальноосвітній школі-інтернаті з поглибленим вивченням предметів гуманітарно-естетичного профілю навчаються мистецьки обдаровані діти. Директор Лідія Терещенко розповіла, що основне призначення навчаль-

пам'ятку природи — зелений дуб, якому близько 200 років. Для місцевих мешканців — то особлива гордість. За переказами, малим хлоп'ям Шевченко перепочивав під тим дубом, коли бігав до Катерини, яку з ніжністю називав «незабутньою сестрою, терпеливою нянькою». Шевченків земляк, педагог і священник Петро Лебединський писав у спогадах, як Катерина розповідала йому, що Тарас «не раз прибігав до неї в Зелену пішки, босий і напівголий, з усякою нечистю в голові, блукаючи із села в село, через що вона називала його «приблудою». І таких розповідей, що є дорогими для мешканців Шевченкового краю, розкажуть безліч. На гостину радо запрошували і директор школи-інтернату с. Шевченкове Лідія Терещенко, і директор Моринського навчально-виховного комплексу ім. Т. Г. Шевченка Черкаської області Валерій Колісник.

Зрештою, це взагалі була перша українська школа у краю, — розповідає Богдан Лазор. — У період проголошення ЗУНР школа перенеслася у нове приміщення, в цей же час підвищився її статус. Крім того, товариство «Рідна школа» надало нове приміщення школі, а крісло директора зайняв подвижник української справи Маркіян Недільський. У 1937 році хлоп'ячу школу імені Тараса Шевченка об'єднали з дівачою школою імені княгині Ольги. У 1960 році школу очолив письменник Василь Остащук. У 1984 році школу очолює Любомир Любчишин, і кількість вихованців збільшується до однієї тисячі. За директорства пана Любчишина провадиться просвітницька робота з вивчення спадщини Тараса Шевченка. Прикметним є те, що саме випускники школи клопоталися, аби повернути школі ім'я Тараса Шевченка». Чинний директор школи Богдан Лазор продовжує справу освітян, які доклали чимало зусиль до того, аби творчість Шевченка була гідно представлена на західноукраїнських теренах. Нинішні вихованці школи мають змогу вивчати матеріали, пов'язані з історією Коломиїтської школи, яка ще століття тому отримала ім'я видатного поета.

НАЩАДКИ КОБЗАРЯ ВЧАТЬСЯ НА ДНІПРОПЕТРОВЩИНІ

Директор загальноосвітньої школи ім. Т. Шевченка м. Марганця Дніпропетровської області Наталія Березицька розповіла, що все її життя пов'язано зі школою, яка стала для неї рідною. Волею долі випускниця школи Наталія Березицька згодом і сама її очолила. Разом із підколективом Наталія Березицька боронила рідну школу, коли її далекого 1978 року хотіли закрити. Утім, школі, що названа ім'ям Тараса Шевченка, судилося не лише зберегтися, але й стати осередком культурно-мистецького життя міста. «Що для мене є гордістю? У нас є краєзнавча кімната, де зберігається картина Фотія Красицького. Крім того, у школі навчаються нащадки Кобзаря по жіночій лінії, — розповіла Наталія Березицька. — Мені завжди хотілося об'єднатися зі школами, які теж названі ім'ям Шевченка. І ось відшукала школу у селі Давидівці Пустомитівського району, що на Львівщині. Напевно, мені пощастило двічі, адже я не лише знайшла однокласницю, але й через багато років зустрілася з однокласницею, яка нині очолила школу. Немає нічого важливішого, аніж живе спілкування. Ми запланували поїздку на Галичину, щоб знайти нових однокласників, разом напрацьовували матеріали, що стосуються життя і творчості Тараса Шевченка». Ректор Луганського державного педагогічного університету ім. Т. Шевченка Віта-

лій Курило розповів, що виповнилося 75 років, як тодішньому педагогічному інституту присвоєно ім'я українського поета. «Нещодавно ми оголосили конкурс пісін на слова Тараса Шевченка. Нас вразила величезна кількість студентів, які виявили бажання взяти участь у конкурсі, що свідчить про те, що поезія геніального поета є близькою і зрозумілою сучасній молоді», — зауважив Віталій Курило.

Директор Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка Микола Жулинський поділився напрацюваннями, якими славиться наукова установа: «Фонд нараховує більше 100 тис. рукописів, які почали збирати ще у 1929 році (саме тоді розпочав свою діяльність інститут). Підготовлено 6 томів повного зібрання творів Тараса Шевченка». Микола Жулинський зазначив, що досягнути велич Тараса Шевченка надзвичайно важливо, адже він є автором 240 поезій, 9 повістей, 8 поем. Мистецька спадщина нараховує більше 1 тис. творів (нині відомо 836 малярських творів).

ТАРАС ШЕВЧЕНКО І КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Коли йдеться про Київський університет, стає зрозумілим, що ім'я цього славетного навчального закладу невіддільно від імені українського пророка. «В університеті щогоріч подвійне свято — 200-ліття від дня народження поета та 180-ліття з дня заснування Київського національного університету», — наголосив його ректор Леонід Губернський. «Учителю, читайте, і чужого научайтесь, і свого не цурайтесь», — ці хрестоматійні Шевченкові слова є знаковими для всіх, кому випала честь вчитися у славетному університеті. Своє життя Тарас прагнув пов'язати зі славетним університетом, нагадав ректор Леонід Губернський. Під час свого другого приїзду в Україну (1845-1847) Тарас Шевченко стає працівником Тимчасової комісії для розгляду давніх актів у Києві, яка працювала у найтіснішому зв'язку з Київським університетом, складалася майже виключно з університетських викладачів і згодом розмістилася у Червоному корпусі університету. У цей же час Шевченко робить багато замальовок Києва, зокрема, Червоного корпусу Київсь-

кого університету. Він працював у комісії півтора року (до березня 1847 року) та отримував платню за свою роботу (12 руб. 50 коп. щомісяця). Збереглися археологічні нотатки, зроблені ним під час подорожі Україною, у яких названі та описані стародавні храми, старовинні церковні речі, а також могили, укріплення. З ordinaryним професором кафедри законів державного благоустрою М. Д. Іванишевим за завданням комісії Шевченко у 1846 році брав участь в археологічних розкопках давніх скіфських могил Перепет і Перепетихи поблизу Фастова (Васильківський повіт). Результати розкопок були опубліковані Тимчасовою комісією у виданнях «Древностей, изданных Комиссией для разбора древних актов», мали високу наукову цінність. Співпраця з М. Д. Іванишевим переконала Тараса Шевченка у важливості вивчення археології, яку він називав «таємничою матір'ю історії». Своє подальше життя Тарас Шевченко прагнув присвятити університетові, про що свідчить один з його листів до М. Костомарова: «Коли б то Бог дав мені придути до університету, дуже добре було б...».

27 листопада 1846 року Тарас Шевченко подав заяву на ім'я попечителя Київського навчального округу про зарахування на посаду вчителя малювання у Київському університеті, на яку його затвердили 21 лютого 1847 року. 3 лютого 1847 року Тарас Шевченко був зарахований викладачем малювання в Університеті Св. Володимира, але через кілька тижнів після призначення його заарештували за участь у Кирило-Мефодіївському товаристві та рукописний збірник поезій «Три літа» і дали один із найсуровіших вироків. Відомо, що Шевченкові протягом десяти років солдатської служби було заборонено писати та малювати. Після звільнення Шевченко написав «Букварь Южнорусский» для недільних шкіл, займався його поширенням, листувався з першим ректором університету Михайлом Максимовичем.

...Сільська школа, наукова установа, університет — усі вони об'єднані ім'ям Тараса Шевченка. Сподіваємося, що, об'єднавшись в асоціацію, вони зможуть збагатити одне одного новими знаннями, новими ідеями. Адже «в своїй хаті своя правда, і сила, і воля».

Наталія ОСИПЧУК,
письменниця, член НСПУ
м. Київ

Учасниця Шевченківського конкурсу у Сімферополі (ще не окупованому...)

УКРАЇНСЬКА МРІЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

За час до 200-ліття Тараса Шевченка є сенс поміркувати про його візонерство, прозирання майбутнього України, і ширше — про українську мрію поета і в її загальнонаціональному, і в індивідуально-приватному вимірі.

Сила Шевченкової уяви, як відомо, в часи дитинства стимулювалася такими чинниками, як схильність до самотності, потаємність, зосередженість на житті свого внутрішнього «Я», виняткова емоційна вразливість. Десь тоді, у

дитячі роки, Тарас чув перекази про заховані гайдамаками скарби, чув легенду про Звенигору, з вершини якої у час небезпеки лунав тривожний дзвін, — і згодом, у 1843-му, мистецька фантазія поета трансформувала ці історії в надзвичайно містку метафору, символ скарбу, якого дошукуються вороги України, — проте розшукати не можуть. Щодо дітей матері України, то вони слід до скарбу загубили, хоча, вірять поет, не назавжди.

*Ех, якби-то,
Якби-то найшли те,
Що там схоронили,
Не плакали б діти,
Мати не журилася.*

Це рядки з вірша «Розрита могила»; той-таки мотив захованого скарбу є і в поемі-містерії «Великий льох». І в обох творах ідеться про символ національної волі — здавалося б, загубленої на хистких дорогах історії, проте ні, каже поет: «старі батьки» до пори до часу заховали той скарб, і рано чи пізно він буде віднайдені.

Тут варто нагадати, що «Розрита могила» і «Великий льох» були написані Тарасом Шевченком у пору його «трьох літ», коли в поета з'явилось відчуття його особливого призначення. Повернувшись в Україну після 14 років розлуки, він побачив не вимряну уяву, а реально Україну, що постала перед його очима великою руйною. Картина майже цілковитою загубилася нації не могла не приголомшити поета.

Відчуття свого особливого призначення, що пробудилося в Шевченкові в 1843-1845 рр., означало, що він мусив стати голосом німої України, мусив сказати за всіх, здолати власний відчай, засвітити вогонь національного ідеалу, проклясти таємних і відвертих ворогів, роздмухати іскру любові в кожному, в кому вона ще жеврала.

У творах періоду «трьох літ», як, зрештою, і в поезії пізнішої пори, Тарас Шевченко висловив найголовніші для української нації істини, своєрідні десять заповідей, у яких відбилися його уявлення про українську мрію і про те, що стоїть їй на перешкоді. Ось вони.

Заповідь перша. Не сподівайтесь на щастя поза «своєю хатою».

У посланні «І мертвим, і живим...» є блискуча формула самореалізації нації:

*У чужому краю
Не шукайте, не питайте
Того, що немає
І на небі, не тільки
На чужому полі.
В своїй хаті своя й правда,
І сила, і воля.*

«Своя хата» в Шевченка — вершина національних мрій. Своя хата — це можливість самоздійснення на основі питомих традицій, власних, а не накинених розуміння правди, історії, моралі...

Про «свою правду», різко протиставлену «правді» офіційних історіографів, Тарас Шевченко полемізував у вірші «Холодний Яр», захищаючи гайдамацтво і від нищівних присудів Аполлона Скальковського, і загалом від намірив усяких «голодних ворон»... «переписувати історію», закріплену в народній історичній пам'яті...

Шевченко знав: шлях до самоздійснення — довгий і тернистий; він вимагає передусім пробудження приспаної України. Серед багатьох відтінків значень, що їх має у Тараса Шевченка слово

«сон», є й таке: сон — це летаргія, це приспаність, що паралізує свідомість і волю. «Вона заснула, цар Микола її приспав», — написав одного разу про українську волю наш поет, і ці слова звучали як моторошний діагноз тих болячок, що ними супроводжується упокорення нації. Від усвідомлення трагічної парадоксальності ситуації, коли жити доводиться «на нашій — не своїй землі», від упокорення і приспаності, — до «своєї хати» — колосальна дистанція, але в тім-то й річ, що Шевченко в якийсь момент відчув у своєму слові ту силу, яка здатна будити приспаних.

Заповідь друга. Знайте, що найбільше зло України — в її «байстриях», у горе-провідниках, «дядьках отечества чужого».

Питання про еліту мучило Тараса Шевченка особливо гостро. Воно супроводжувалося болісними роздумами про феномен національного відступництва потурчаків, перевертнів, «байстрих» Єкатери́ни. У «Розритій могилі» він уперше виставив історичний рахунок Богданові Хмельницькому, — звісно ж, за Переяславську угоду 1654 року. Але тема Богдана набуває в Шевченка універсального значення: йдеться, зрештою, загалом про перевертнів давніх і сьогочасних.

Ключовим же твором Тараса Шевченка, в якому сконцентровано його роздуми про еліту/квазіеліту, є його послання «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм...». Неминуче постає запитання про адресата послання. Хто вони, оті мертві, живі і ненароджені земляки, до яких звертається поет і яким адресовано стільки його саркастичних слів? Відповідь очевидна: «своє» панство, українці-перевертні, «інтелектуали» XIX ст., чий потенціал реалізується на користь чужого, а не свого. Шевченко бачив, що малоросійська квазіеліта уражена вірусом національного відступництва. Вона — безлика, а криза ідентичності, асимілюваність, утікання від свого національного «Я» і запобігання перед чужинцями неминуче призводять до моральних хвороб, що починаються із втрати елементарної гідності.

Центральна частина Шевченкового послання — це, власне, полеміка про історію. Її можна було б назвати зриванням масок: поет рішуче прощався з романтичними уявленнями про героїчну козацьку минушину, про Гетьманщину. Тепер, 1845-го, йому відкрилися нові, значно гіркіші істини.

*Прочитайте знову
Ту ю славу. Та читайте
Од слова до слова,
Не минайте ані титли,
Ніже тії коми,
Все розберіть...*

*Та й спитайте
Тойді себе: що ми?..
Чиї сини? яких батькіє?
Ким? за що закуті?..*

*То й побачите, що ось що
Ваші славні Брути:
Раби, подножки,
Грязь Москви,
Варшавське сміття —
ваші пани.*

*Ясновельможній гетьмані.
Чого ж ви чванитеся, ви!
Сини сердешної України!*

Уявімо на мить, що читач цих рядків — хтось із власників Тростянця (рід Скоропадських) або Сокиринців чи Дігтярів (Галагани), або Згурівки (Кочубей)... Це їм він кинув слова, що згодом повторюватимуться безліч разів як заклинання: «І чужому научайтесь, / Й свого не цурайтесь, / Бо хто матір забуває, / Того Бог карає, / Того діти цураються, / В хату не пускають».

Здавалося б, гнів поета щойно дійшов вищої точки кипіння. Проте ні: Шевченко не обмежився інвективами й сарказмом. Він не забув, що альтернатива для блудних синів, попри все, існує. Думаю, головний авторський месидж полягає все ж не в тому, щоб осудити заблуканих, а в тому, щоб дати їм шанс. Квазіеліті пропонується стати національною елітою. Поет кличе блудних синів повернутися до «великої руйни», вийти на дорогу любові до «своєї хати», і освячує це майбутнє навернення до України як праведне діяння, як шлях «своєї мудрості».

І звісно, Шевченко не був би Шевченком, якби наприкінці — знову ж таки цілком по-апостольськи, проте й дуже по-людськи водночас — не відхилив завісу перед майбутнім. Тим майбутнім, у якому збуваються найдивовижніші національні мрії:

*Обніміть же, брати мої,
Найменшого брата —
Нехай мати усміхнеться,
Заплакана мати.
Благословить дітей своїх
Твердими руками
І діточок поцілує
Вольними устами.
І забудеться срамотня
Давня година,
І оживе добра слава,
Слава України,
І світ ясний, вечірній
Тихо засіє...*

*Обніміть же, брати мої,
Молю вас, благаю!*
Що це — як не втілена українська мрія, вистраждана, така жадана ідилія, в якій усе продиктоване любов'ю? Тарас Шевченко вірив, що мрія досяжна, якщо різноміркою українською спільнотою рухатиме головний, єдиний імператив: Бог і Україна.

Заповідь третя. Не кривдіть «найменшого брата».

У своїх національних мріях і догадках, вважав Шевченко, важливо не забути про найупослідженішого, соціально скривдженого, бо чого варта «своя хата», якщо посполитому людові живеться в ній злиденно?

Шевченків ідеал соціальної справедливості вгадується у багатьох його поетичних візях, включно з написаною у петербурзькому казематі іділією «Садок вишневий коло

Тарас Шевченко

хати». Ключем же до розуміння цього ідеалу можуть бути заключні слова вірша «Бували воїни й войскові чвари» — про «небагатих — не вбогих», себто — про «середній клас», як би ми сказали тепер!

Заповідь четверта. Пам'ятайте про суд Господній і земний суд.

У Шевченкових віршах і поемах не раз трапляються майже апокаліптичні картини земного пекла. Ось — голос матері-України у тій-таки «Розритій могилі» 1843 року:

*Степи мої запродані
Жидові, німоті,
Сини мої на чужині,
На чужій роботі.
Дніпро, брат мій, висихає,
Мене покидає,
І могили мої милі
Москаль розриває.*

А ось у посланні «І мертвим, і живим...» — про соціальні кривди у виконанні «оглухлого» панства, не здатного почути лиха тих, кого воно визискує:

*Кайданами міняються,
Правдою торгують,
І Господа зневажають,
Людей запрягають
В тяжкій ярма...*

Слова знайдено такі, що важко сказати, де закінчується біль і починається лють...

Нагадування про Господа в Шевченковому посланні звучать як рефрен. Поет постійно нагадує про Божий суд, про те, що примноження зла на землі рівнозначне зневазі до Господа. Він і в інших творах не раз апелюватиме до християнської свідомості тих, кому адресувалися його слова. Авторитет Бога, його заповіді видавався йому найголовнішим, найсильнішим, — може, навіть останнім аргументом у полеміці з тими, хто чинить зло.

Шоправда, не забував Шевченко й про суд земний, прозорю натякаючи на помсту посполитого люду, доведеного до межі відчаю, що його слід було б назвати екзистенційним:

*Орють лихо,
Лихом засівають.
А що вродить? Побачите,
Які будуть живці!
Схаменіться, недолуди,
Діти юродиві!*

У Шевченкових ереміадах неважко почути адресовану блудним синам України погрозу страшним судом, що вершитиметься уже й не на небесах, а на землі:

*Схаменіться! будьте люди,
Бо лихо вам буде.
Розжукують незабаром
Заковані люде,
Настане суд, заговорять
І Дніпро, і гори!
І потече сторіками
Кров у синє море
Дітей ваших...*

Шевченко не шукає меж

для свого лютого сарказму — він віщує страшний пароксизм помсти «немудрого» й «невченого» простолоду, кривавустихію, апокаліпсис, який неминуче настане, якщо «діти юродиві» не схаменуться.

Але уявлення про помсту не залишалося в Тараса Шевченка незмінним. То в молодості він кликав «добре вигострий сокиру та й заходиться вже будить хиренну волю»; то у «Заповіді» він мобілізував скривджених гаслом про рвати кайдани і окропити їх «вражою злою кров'ю», — а ось в одному з останніх віршів Шевченка в картині оновлення, що гряде, з'явилися дещо інші інтонації і слова: згадавши сокиру, поет цього разу мовби заперечив самому собі (хоча загалом картина помсти залишалася грізною). Ішлося про алегоричний «старий дуб», поточений шашлілю:

*А од коріння тихо, любо
Зелені парості ростуть.
І виростуть; і без сокири
Аж зареве та загуде
Козак безверхий упаде,
Розтрощить трон,*

*порве порфіру,
Роздавить вашого кумира,
Людській шашелі. Нянки,
Ляльки отечества чужого.*

«Козак безверхий» тут символізує «посполите» — поки що безелітне! — українське буття, що, зрештою, не може тривати вічно саме так, у безладності й безнадії. Шевченко віщує неминуче настання іншого життя, тож вірш завершується окрайцем майбутньої ідилії, здійсненої мрії — мовби перед внутрішнім зором поета знову замерхтїв його «садок вишневий».

Мотив суду звучить і в «Давидових псалмах» Шевченка. «Земних владик» тут судить «Небесний Владика», причому знову — за соціальні кривди:

*«Доколи будете стяжати
І кров невинну розливати
Людей убогих? А багатим
Судом лукавим помагати?»*

Остання репліка Господа особливо показова — «про лукавий суд», що обслуговує багатих, а не закон. Псалом завершується характерним зверненням до Бога: «Встань же, Боже, суди землю / І судей лукавих». Цілком очевидно, що йдеться не про якусь однократну дію: ось уже й нам зрозуміло, що «Небесному Владиці» роботи у цьому напрямку вистачить надовго.

Заповідь п'ята. Остерігайтеся московських обіймів.

Настирливі політичні обійми в певних ситуаціях схожі на запрошення до «інтеграційних процесів». Про те, чим вони закінчуються, Тарас Шевченко писав не раз. У поемі «Великий льох» три душі дівочі карають себе за мимовільні гріхи. Одна — за

те, що перейшла з відрами вповні шлях Богданові Хмельницькому, коли «він їхав у Переяслав Москві присягати...». Друга — що «Цареві московському Коня напоїла» (себто — Петрові І передодні спалення і сплюндрування Батурина). Третя — за те, що усміхнулася Катерині ІІ, коли та пливла «В Канів по Дніпрові». З тих малих, начебто звсім мізерних, гріхів, за логікою автора «Великого льоху», і постала драматична містика української історії — втрача волі.

Як сатира на імперське «ощасливлення» підкорених народів сприймалася і сприймається Шевченкова поема «Кавказ». У ній виразно чується полеміка з Пушкіним як автором «Кавказського пленника» та вірша «Клеветникам России» з характерною для них глорифікацією мілітарного підкорення Росією народів Кавказу і Польщі. Як відомо, поему «Кавказ» Шевченко присвятив своєму другові Якову де Бальмену, вбитому на війні Росії з Чечнею. Поет подумки звертався до нього зі словами туги й скорботи: «Мій Якове добрий! Не за Україну, А за її ката довелось проліть Кров добру, не чорну. Довелось запить 3 московської чаші Московську отруту!». Смуток цих слів — подвійний: Шевченкові жаль втраченого молодого життя, але він тужить ще й від того, що це марна втрата, що кров Якова не за рідний край пролита: її випив неситимий молох московського самодержавництва...

Заповідь шоста. Знаходьте в собі сили, щоб бути одностайними бодай перед зовнішніми загрозами.

Про одностайність як про джерело сили йдеться у вірші «Холодний Яр»:

*У Яр тойді сходилися,
Мов із хреста зняті,
Батько з сином
І брат з братом
Одностайне стати
На ворога лукавого,
На лютого ляха.*

Натомість у поемах «Іржавець» та «Чернець» Шевченко роздумує про трагічну нездатність ватажків порозумітися між собою. Як символ роз'єднанних сил йому «явився» Іван Мазепа і «фастівський полковник» Семен Палій. Сумним фіналом їхніх протистоянь став рік 1709-й, звідси — скруха, досада, а найголовніше — гіркі докори поета:

*Нарадила мати,
Як пищененьку пожати,
Полтаву достати?
Ой пожали б, якби були
Одностайне стали
Та з фастівським*

*полковником
Гетьмана єдали.
(Продовження на 13-й стор.)*

За брак одностайності Шевченко докоряє обом: і Палію, й Мазепу. Але не тільки їм: за цими двома іменами — посполитий люд, «ми». «Якби були одностайні стали»; якби «з фастівським полковником гетьмана еднали», — це сказано про всю націю, про нас.

Заповідь сьома. Дорожїть волею, а коли її немає навколо, — внутрішньою свободою дорожїть.

Поезія Тараса Шевченка — це, як сказали б у Києві і Львові, ціла «Хартія вільної людини». Взірцем вільної людини для нього був Ян Гус, еретик, професор Празького університету, проповідник, який підніс голос на захист рідної віри, за що й був спалений інквізицією. Самопожертва Яна Гуса тим більше вражає, що сам він добре розумів: лід страху та несвободи не одразу покине «простих людей», а хтось із них ще й хмизу підкине до вогнища, на якому спалюють «еретика»... Але все одно: хтось-таки мусить будити темних...

За Шевченковою логікою, є щось страшніше за неволю обставин. Це «щось» — неволя внутрішня, тюрма, збудована у власній душі. Про це, про життя як вічний моральний вибір, він писав у вірші «Минають дні, минають ночі...», звертаючись до долі з пристрасним благанням:

*Не дай спати ходячому,
Серцем замирати
І злиною колодою
По світу валатися.
А дай жити, серцем жити
І людей любити,
А коли ні... то проклинай
І світ запалити!
Страшно впасти*

у кайдани,

*Умирати в неволі,
А це гірше — спати, спати
І спати на волі,
І заснути навек-віки,
І сліду не кинуть
Ніякого, однаково,
Чи жив, чи загинув!*

Отакі разкові моральні альтернативи. Сон душі, як відомо, породжує чудовиськ або ж робить людину мертвою жаквою. Тому й читаються ці Шевченкові рядки як відчайдушний порив до свободи і того вічного неспокою серця, який і є життям.

Заповідь восьма. Не задрїть багатим.

4 жовтня 1845 року Тарас Шевченко написав вірш, що так і називається: «Не завидуй багатому...». «Не завидуй багатому: Багатий не має Ні приязні. Ні любові — він все те наймає». А у фіналі вірша — несподіване сумовито-стоїчне узагальнення: «Не завидуй же нікому. Дивись кругом себе: Нема раю на всій землі. Та нема й на небі...».

Шевченко знав, що убогість породжує злість, а багатство — неситість. Неситість же входила до числа найбільших пороків у Шевченковому моральному катехізисі — на противагу праведності, що передбачає вірність християнським чеснотам.

Заповідь дев'ята. Вірте в свою

будущину — всупереч безнадії вірте.

Шевченкові мрії нагадують якісь апостольські чаклування: здається, що він навіює, викликає надію, запалює зневірених своєю вірою у будущину. Скільки разів уява поета малювала картини українського щастя; навіть найгостріші його твори осяяні мрією про «світ ясний не вечірній», який колись-таки «тихо засяє». Як і належить пророкові, він не міг, не мав права залишати свій і без того страждений народ наодинці з відчаєм. Він мріяв сам — і запалював тих, хто чув його слово, своєю мрією про іншу, кращу, щасливішу Україну.

Заповідь десята. Возлюбїть Україну.

У царській Росії, а потім і в СРСР, любити Україну дозволялося, проте тільки у спеціально відведених місцях. Наприклад, у казематах. Саме в петербурзькому казематі Тарас Шевченко написав вірш «Чи ми ще зійдемося знову?», який нагадує тиху розмову поета з друзями про братство. Проте «через голови» братчиків Шевченко звертався і до нас:

*Смирїтеся, молитесь Богу
І згадуйте один другого.
Свою Україну любить,
Любить її... Во время люте,
В останню тяжкую минуту
За неї Господа молит.*

Шевченко не раз називав Україну Матір'ю: то «запалканною», то «усміхненою», то схиленою у благословенні над своїми «діточками» — і тими, що любили її з козлицями, і тими, що повернулися до неї, переставши бути «байстрятами». Шевченко залишав шанс і для них, скликав усіх заблуканих і невірних: шукайте і знайдіть захований скарб; вертайтеся до своєї Матері! І навіть Бога брав у спільники в тих своїх заклинаннях: «Бо хто матір забуває, Того Бог карає, Того діти цураються, В хату не пускають».

І це особливо вражає в Шевченкові: від болю він міг стати злим, проте не жорстоким. Від жорстокості й холоду він рятувався великою любов'ю до Матері, розтоплюючи нею навіть байдужі та забудькуваті душі. Шевченко ніколи не вибудовував зі своєї любові келю для самітника. Він радше зводив високу сторожову вежу, з якої вимахував смолоскипом, розсіпаючи іскри довкола. Шмагаючи не раз «правнуків поганих», він вірив у можливість прозріння засліплених і заблуканих.

19 грудня 1845 року в селі В'юнище Тарас Шевченко переспівав Давидові псалми, і в 136-му псалмі сказав так: «І коли тебе забуду, Єрусалиме, забвен буду...».

Ці слова напрошуються на те, щоб бути перефразованими: коли тебе забудемо, Тарасе, забвенні будемо. Забвенні — якщо не будемо час од часу скидати з себе марноту людську і думати про те, про що думав він; якщо не возлюбимо свою, нашу, хоч і вимучену «байстрятами», але все одно вічну Україну так, як він хотів, щоб ми любили її...

Володимир ПАНЧЕНКО, професор Національного університету «Києво-Могилянська академія»

(В основі статті — доповідь, виголошена на урочистій Академії з нагоди 199-ї річниці від дня народження Тараса Шевченка у Львівському національному університеті ім. Івана Франка).

МИ ПІДІЙМАЛИСЬ НА ЧЕРНЕЧУ ГОРУ

«Все йде, все минає...». Слова великого сина України Тараса Шевченка. Скільки сплило років, а мої думки повертаються у далеку юність, світ неповторного щастя, стремління до висот пізнання життя в усіх його проявах, бажання відкриттів, здійснення юнацьких мрій. Ми, молоді студенти Канівського училища культури та мистецтв, з великою гідністю розуміли, що навчаємось в історичному місті — Каневі, де знаходиться серце вірного сина непоборного, талановитого народу України Т. Шевченка. Насичені творчою працею дні, а це лекції, концерти, підготовка до заліків, екзаменів, давали нам можливість відпочити від напруженого тижня, зарядитися новою енергією, яку дарувала нам чарівна природа Канівських круч... Не знаючи втоми, підіймаємось по крутих східках до висоти, до величності краси, до Прометея з українських корінням — Тараса.

Ось і остання сходинок, втомлені, але задоволені, ми — біля підніжжя постаменту. Згадалися слова пісні у виконанні В. Зінкевича: «Ой крута та круча, Де стоїть Тарас, І крізь роки кличе, Кличе, кличе нас...» Підходимо і хочемо здивитись в очі, розгадати його думку, проінняти цим багатомовним поглядом. Майданчик перед постаментом завжди прикрашений яскравими квітами, влячні земляки, зарубіжні шанувальники висловлюють свою любов поету. Розмовляти і спілкуватись не маємо бажання, мовчимо, охоплені особливим духом поваги і тільки серце в неповторному ритмі відтворює слова священного «Заповіту»:

*Як умру, то поховайте мене на могилі,
Серед степу широкого
На Україні милій.*

Вклонившись, йдемо на пагорб, де милуємось Дніпром, таким величним, спокійним, мудрим. Очі не можуть досягнути той простір, який бачимо з висоти, і ми самі собі здаємось такими маленькими зернятками, незрозумілими в сум'ятті почуттів, поки що без свого особистого життєвого досвіду. Який там досвід, коли тобі лише 18-19 років?

Повітря над Дніпром особливе, чисте, прозоре, заспокоїливе, ніби якась небесна мелодія арфою звучить в наших серцях, підхоплює наші тендітні душі і несе до зірок, хочеться співати...

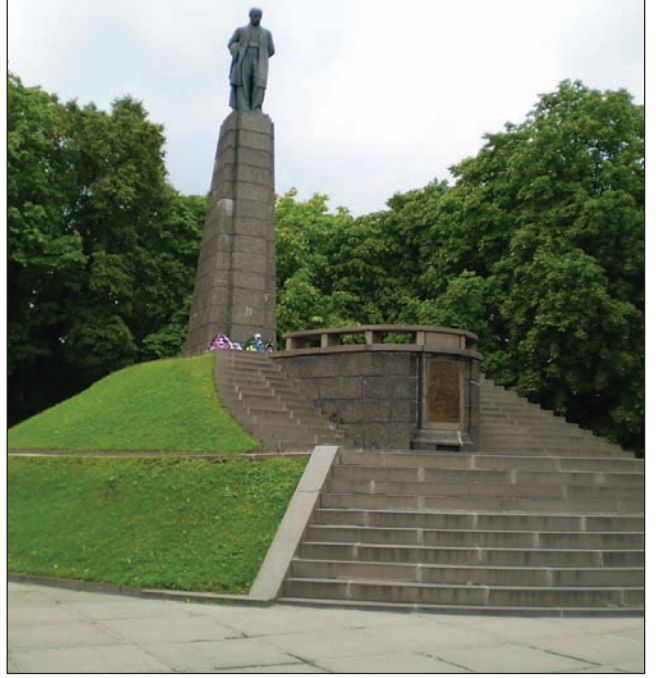
Сповнені спілкуванням і враженнями, йдемо сходиноками донизу, легко і весняно на серці, але з грудей виривається пісня, і ми співаємо тихо з натхненням:

*...Ти течеш в віках,
Дніпре, серцю милій,
Води широкі, ясна долина,
Любимо тебе,
як батьки любили,
Рідна моя сторона...*

Мандрівними лелеками пропливли роки, декілька поколінь змінилось з того незабутнього 1969 року. Ми вже у поважному віці, маємо нащадків, дітей й онуків, але світлі враження від юності, п'янок і неповторної, набігають на пам'ять, як води Дніпра на свої вічні береги...

Так, все йде, все минає. Але слова поета у моїм серці як дороговказ, як молитва. В кімнаті на столі постійно є «Кобзар» — книга вічна, книга-бунтар, книга пророка. Поспішаю до неї, коли сум та життєві негаразди охоплюють і полонять душу. Вир сучасного життя, стереотипи маскультури, аморальне телебачення знищують потяг людини, особливо молоді, до поезії і взагалі до читання, прикро і боляче.

Завжди чекаю нашу улюблену «КС», вона приваблює своєю насиченістю та широтою потрібних всім і кожному матеріалів. Живий пульс швидкоплинних днів відчуваю на її яскравих сторінках. Всім своїм еством глибоко

розумію духовну спадщину великих мислителів, сподвижників слова, таких неповторних, як Тарас Шевченко. Не могу без особливої пошани і вічної любові згадати і подякувати моему родовому корінню — дідуся Г. З. Шевченку та матусі С. Г. Шевченку, які відійшли в вічність, але в свій час виховали мене в любові до рідної землі, до людей, до духовних надбань українського народу.

Поетичний спадок Т. Шевченка — це невичерпне джерело високого рівня духовності, яке зміцнює дух, єднає думки вірних нащадків, полонить своєю правдивістю, закликає оберігати заповіді творчих геніїв кожному поколінню живущих. Тож будемо вірними синами і дочками на часі непростого розбудови нашої рідної України.

ПОГЛЯД ТАРАСА

Він не помер, він серед нас, Наш всюдисущий,

наш Тарас.

Магічним поглядом століття осяває,

Дух волелюбності в серця вливає.

Як в джерело занурюєсь в правдиве слово.

І на горі Чернечій сповідаєсь знову й знову.

Картає погляд, і слово не мовчить,

Кобзарським співом в серцях землян звучить.

Воно нас кличе виринуть з нікчемності життя,

Пророчий голос, як промінь з небуття.

На п'єдесталах Всесвіту в поклоні і пошани

Пливе ріка нащадків у любові та єднанні.

Добірним словом серце моє мліє...

«Сонце заходить, гори чорніють,

Пташечка тихе, поле німіє...»

Він не помер, він серед нас, Пророк і Геній Слова —

наш Тарас!

Тетяна ШКІЛЬНЮК, працівник культури, викладач

с. Родникове Сімферопольського р-ну АРК

ДОНЕЦЬКА ШЕВЧЕНКІАНА (ПАМ'ЯТНИК Т. Г. ШЕВЧЕНКОВІ В МАРІУПОЛІ)

24 серпня 2001 року — десята річниця від дня проголошення Незалежності України. Символічно, що якраз у цей вікопомний день прийшов у Маріуполь Батько Нації — Тарас Григорович Шевченко. Прийшов, щоб навічно стати на гранітному постаменті...

Сповнилась давня мрія жителів приморського міста, щоб і в Маріуполі був пам'ятник Кобзареві, і не деінде, а на бульварі його імені. Тож не випадково, що на урочисте відкриття пам'ятника прийшли тисячі шанувальників полум'яного слова поета.

Але починалась історія пам'ятника ще за годину до свого офіційного відкриття. На заклик голови міської «Просвіти» Анастасія Мороза о дев'ятій годині ранку на площу перед статуєю поета, що обгорнуто білим полотнищем, прийшли зі своїми знаменами представники демократичних партій і організацій, щоб сам на сам віддати шану Кобзареві, сказати сердечне слово про нього і його літературну спадщину.

* * *

Десята година ранку. Над площею лунає мелодія Гімну України. Настає хвилююча мить. Пам'ятник відкривають міський голова Юрій Хотлубей і автор скульптури — заслужений художник України Олександр Вітрик.

Тут же присутні О. Кадиров і К. Андрушкевич — проєктанти постаменту пам'ятника.

Поволі спадає біле полотнище... — Здрастуй, Тарасе! Здрастуй, Пророк Нації!

А він, ніби на хвилину відірвався від писання, пильно з під брів подивився навкруги, бо за життя не довелося йому бути в наших краях, і мовив: *І мене в сім'ї великій, в сім'ї вольній, новій*

Не забудьте пом'янути незлим тихим словом.

Рядочки Шевченкового «Заповіту», покладені на музику, підхопив тисячоголосий майдан...

Юнаки та дівчата в українському національному вбранні покладають біля його ніг гірлянди квітів, а потім завмирають у почесній варті.

У той день ще довго на площі перед монументом лунали вірші і пісні, що залишив нам у спадок Пророк України.

З того часу площа перед пам'ятником стала традиційним місцем для проведення зібрань з нагоди тих чи інших урочистостей. Вона рано чи пізно має стати маріупольським Майданом.

* * *

Про перші години історії пам'ятника Т. Г. Шевченкові в Маріуполі нагадала авторові цих рядків світлина, зроблена в той пам'ятний день — 24 серпня 2001 року.

То — зафіксована миттєвість нашої новітньої історії: незалежній Україні виповнилося десять років, свято прийшло в Маріуполь разом з Тарасом. Славимо його!

Павло МАЗУР, м. Маріуполь

Краєзнавець із Маріуполя Павло Іванович Мазур надіслав у дарунок для бібліотеки «Кримської світлиці» укладений ним краєзнавчий довідник «Маріупольський вінок Шевченкові». Довідник присвячений 200-тим роковинам від дня народження Т. Г. Шевченка. У ньому систематизовано й викладено в алфавітному порядку низку місцевих фактів, що мають відношення до біографії поета, його творчої спадщини. Довідник адресовано краєзнавцям, історикам, бібліотекарям, мистецтвознавцям, педагогам навчальних закладів, учням і студентам, усім, хто не байдужий до творчої спадщини Т. Г. Шевченка.

* * *

На фото праворуч — ілюстрація до однієї зі статей довідника: обкладинка «Кобзаря», який вийшов у перекладі мовою греків Приазов'я (художник Лель Кузьмінков).

УКРАЇНСЬКА САФО

ПОНАД ТРИ СТОЛІТТЯ ЖИВУТЬ ЇЇ БЕЗСМЕРТНІ ТВОРИ

На пригірку, у вишневому садку стояла невелика хата. Збабно біліла, вікнами дивилася на леваду, на те, як там цвіли куші калини та повз них стелилася стежка до річки Ворскли. Біля її берегів вода мов оте люстерко, відбивала схилені верби та зорі, що світилися у високості неба. Невдовзі місяць розсипав срібло на сади, на леваду. Від цього все довкола стало якимось незвичайним, казковим. Один по одному почали сходитися до господаря вишневого садка, урядника Полтавського козацького полку, Гордія Чураї його друзі, сусіди. Було гарно, затишно. Козаки згадували військові походи. А на призьбі сиділа тендітна дівчинка із замріяними очима, уважно слухала їхні оповідки. В її уяві поставав широкий степ і як поверталася з походу козаки. Веселі їдуть на баских конях. Ось повернули на греблю, обсажену вербами. А їм назустріч виїшли у святковому вбранні жінки, дівчата, діти біжать...

Та ось один із козаків звернувся до Гордія:

— Пане уряднику, заспіваймо про нашого Морозенка.

Чоловіки підвелися, стали півколом, бо негоже, сидячи, співати таку пісню. Задумав співати, і, як водилося в Україні, на два голоси. Серед них особливо вирізняється дзвінкий, срібний голос Гордія, що виводить з почуттям:

*Ой Морозе, Морозенку,
Ти славий, козаче,
За тобою, Морозенку,
Вся Україна плаче...*

Коли співали козаки, всі вони здавалися дівчинці надзвичайно гарними. Слова і мелодія схвилювали до сліз. Нишком пішла в хату...

Після таких вечорів з піснями у садку ранками простувала на леваду до верб. Там стояла замріяна і вже слухала музику вітру, що дихав свіжим степом, вічність, та тонкі мелодії квітів, трав. Жінки бачили самотню дівчинку на леваді, тому казали матері Горпині:

— Вона не така як усі діти.
— Та ні. Просто вразлива,

соромлива, ото й гуляє сама, — відповідала їм Горпина. Маруся вродою вдалася в матір. Була справжня красуня: мініатюрно складена, невеликого зросту, струнка, як струна, з тонким вигнутим станом, задуманими темно-карими очима під густими бровами, що горіли, як вогонь у кришталевої лампаді, з привітним виразом тонкого, матового кольору, засмаглим личком. Голову дівчини покривало розкішне чорне, як ніч, волосся, заплетене ззаду в широку, косу до колін. Чарівність дівчини довершував маленький рот з повними, як червоної мак, вустами, з білими, як перламутр, зубками. Але при цьому в Марусі Чураї було невелике круто випукле гладеньке чоло і з тонкими ніздрями ніс. Носила тонку білу вишиту сорочку, під якою окреслювався виразний бюст, та плахту, що вся мінилася, веселково сяяла кольорами.

У дівчину з чарівною вродою та добрим серцем, котра, до того ж мала чудовий голос і майстерно співала пісні, які складалася з різних приводів, закохувалися парубки, проте часто... безнадійно. Бо характером донька Гордія вдалася в батька, в людину чесну, хоробру й горду, котрий умів постояти за себе. Гордій дуже любив свою Україну і ненавидів її ворогів. Ніде і нікому не прощав зради. Цьому вчив і Марусю.

Якось під час сварки з одним шляхтичем, не витримавши його знущань з українського народу, вихопив шаблю і зарубав польського пана. Відразу подався на Січ до гетьмана нерестрового козацтва Павла Павлюка. З ним брав участь у походах проти польської шляхти. Під час жорстокого бою під Кумейками в 1637 році Чураї з гетьманом і старшиною потрапив у полон до польського коронного гетьмана Потоцького. Їх привезли до Варшави і там стратили у 1638 році. Відважний урядник користувався у полтавців великою любов'ю. Оплакуючи його трагічну загибель, на-

род склав про нього пісню:

*Орлику, сизий Орлику,
Молодий Чураю!
Ой забили ж тебе ляхи
У своєму краю.
Ой забили ж тебе ляхи
Із твоїм гетьманом...*

Важко пережила Маруся втрату батька. І стала вона складати пісні про козаків, про свій рідний край. Часто ходила на леваду, де мала свій улюблений куточок. Тут гуляла, мріяла біля верб. І приходили до неї одночасно слова і мелодія. Та такі неповторні й гарні, як і сама Маруся. Серед них особливо мелодійними були: «В кінці греблі шумлять верби», «Летить галка через балку», «Віють вітри, віють буйні», «Чого ж вода каламутна», «На горі верба рясна», «Ой у полі вітер віє», «Зашуміла ліщина», «На городі верба рясна», «Ой у полі вітер віє», «Зашуміла ліщина» та багато інших. У них вилітала свій біль щемкими рядками:

*На горі верба рясна,
Там стояла дівка красна,
Хороша та вродлива,
Її доля нещаслива.*

Надзвичайно талановита дівчина нерідко навіть розмовляла віршами. Вони самі виплюнулися з її серця, як щедре весняне проміння сонця. Народжена для любові, вона не знала її радощів, а все своє гарчаче, ніжне серце по краплині сточила в неперервну, котрий умів постояти за себе. Гордій дуже любив свою Україну і ненавидів її ворогів. Ніде і нікому не прощав зради. Цьому вчив і Марусю.

*Ой у полі вітер віє,
А жито полове.
А козак дівчину
Та й вірненько любить,
А зайнять не поміє.*

«Невидумана, реальна наша українська Сафо — Маруся Чураї зацвіла каліною, простелилася барвінком на луках нашого народного мелосу. Часто, особливо зимовими вечорами, у Полтаві на одній з вулиць збиралися на вечорницькі дівчата та хлопці. Пряли килими, вишивали гладку сорочку. До них приходила з новою піснею Чураїна. Любили її дівчата за добре серце, незвичайну вроду, але найбільше за її божий дар — складати і співати пісні. Затамувавши подих, слуха-

Пам'ятник Марусі Чураї у Полтаві

ли вони Марусю. Потім вивчали нову пісню і співали всі. А через кілька днів співали всі полтавці. Досить часто їздили полтавські дівчата на ярмарки в інші міста України. Там співали Марусині пісні, котрі перемогли плин нестримного часу, і поетична нива Чураїни, ставши народною, заквітувала по всій землі українській. Йшов далекий 1648 рік. Тоді почалася національно-визвольна війна українського народу проти польської шляхти. Її очолював талановитий полководець, мудрий державний діяч Богдан Хмельницький. Піднявся на боротьбу з поневолювачами і Полтавський полк, в якому були знайомі Марусі Чураї молоді козаки Іван Іскра та коханий Григорій Бобренко.

...Іде, буває, полем. Здалека бачиш гарну криницю. Підійдеш близько, а вона в середині... порожня, без води. А ось в людську душу-криницю не зазираєш. Маруся покохала вродливого Григорія Бобренка, але з мілкою душею, що не вмів цінувати красу, глибокі почуття, а спокусився на багатство. Та й мати його не хотіла знати бідної сироти Марусі. Тоді від болю і образи створила Маруся неповторну, сповнену людського болю «Засвіт встали козаченки, В похід з полуночі. Заплакала Марусенька Свої карі очі.

У ній поетеса і співачка правдиво передала тогочасну дійсність. Адже козаки, готуючись до походу, вставали вдосвіта і скликали військо не свистом, який зовсім не був притаманний козацькому побуту. Сигналами для збору в козаків були гучні удари литавр. Коли цю пісню співали у повільному темпі, то вимовляли слова «засвіт встали» не важко. Та згодом темп пісні прискорився, і вона з ліричної стала бойовою козацькою піснею. Поетичне обдарування Марусі Чураї розцвітає пишним цвітом. Її особисті переживання, туга за коханим перетворюються в нові пісні та думи. Напевно, саме на цей час припадає створення Марусею таких пісень: «Тужить — гуде дібровонька», «Ой не ходи, Грицю», «Ой у полі вітер віє». Є правдиві скарби, що намертво лежать у землі, і живі скарби, що йдуть від покоління, огортаючи чаром людську душу. До таких національних скарбів належить і наша лірична пісня.

Гортаючи сторінки сивих віків, ми вчитуємось в прості слова пісень, знаходимо золоті ключі їх мелодій — тоді нам відкривається багато таємниць, ми чуємо голоси великих творців, імена яких розгубила історія. І тільки інколи крізь димову завісу часу, вимальовується схожа на легенду постаць творця. До таких постаць належить славнозвісна народна поетеса, співачка Маруся Чураї.

Образ цієї чарівної, талановитої дівчини з Полтавщини хвилював багатьох митців. Так, Марусину пісню «Віють вітри, віють буйні» батько

новоукраїнської літератури Іван Котляревський використав у своїй «Наталці Полтавці», видатний національний композитор Микола Лисенко — в однойменній опері «Наталка Полтавка».

Її присвятили свої натхненні рядки великі поети України — Максим Рильський, Володимир Сосюра, сучасні поети — Ліна Костенко, Микола Луків, Іван Хоменко. А чудові пісні Марусі Чураї «В кінці греблі шумлять верби», «Посадила огірочки», «На городі верба рясна», «Засвіт встали козаченки» та інші майстерно аранжували українські диригенти, композитори Олександр Кошиць, Микола Лисенко, Григорій Верьовка. Вони увійшли до репертуарів таких славнозвісних колективів, як заслужена хорова капела «Думка», Черкаський народний хор, Національний заслужений академічний хор ім. Г. Верьовки, заслужена капела «Трембіта» та інших.

Понад три віки нас чарують пісні, створені Марусею Чураї (1625-1653), три віки любові вона подарувала людям. Попереду і в неї, і у них вічність, бо велика любов і велика творчість невмирущі.

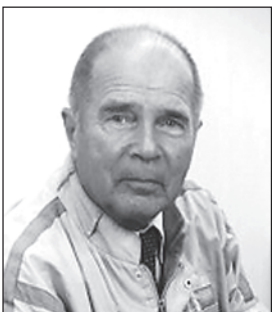
Марія ГАЛЮК,
хоровий диригент,
викладач

м. Київ

ЯК НАРОДИЛАСЬ «ЖУРАВКА»

У Києві Володимирська гірка над річкою Дніпром завжди приваблювала і приваблює до себе багатьох митців — художників, поетів, композиторів... Вона зачаровує своєю нерозгаданою загадковістю та мальовничим, затишним парком з оригінальними скульптурами, відчутним подихом минулих століть, образно кажучи — правичністю. У різні часи і пори року Володимирська гірка надихала на творчість видатних класиків української літератури, таких, як: Леся Українка, Олександр Олесь, Володимир Сосюра, Андрій Малишко, Микола Вінграновський, а також талановитих композиторів: Данила Крижанівського, Левка Ревуцького, Платона Майбороду, Ігора Шамо, Олександра Білаша, Ігора Поклада...

Це з Володимирської гірки вчитель гімназії з міста Одеси, композитор Данило Крижанівський, вперше побачив восени розгніваний, могутній Дніпро, що все котив валами спінені хвилі, гуркотів, бився в береги, над якими рвучкий вітер нахилив високі верби. Від побаченого тоді у нього народилася могутня мелодія на слова геніального українського поета Тараса Шевченка.

Василь Юхимович

Так виникла пісня «Реве та стогне Дніпро широкий».

А в квітневу ніч під дзвінок переливи та жагуче тьохкання негмаовних солов'їв молодий Олександр Олесь на одному диханні створив «Чари ночі», що невдовзі стали неперевершеною перлиною української ліричної пісні, відомою нам під назвою «Сміються, плачуть солов'ї».

...Вже у далекому 1975 році весною стояв на Володимирській гірці заступник головного редактора журналу «Україна», відомий український поет-пісняр, гуморист Василь Юхимович. Він любив часто навідуватися на гірку. Одного дня ставний, синьоокий, замріяний колишній фронтовик довго дивився на Дніпро, який своїми думками грудами тільки-но розірвав тійний льодовий панцир злої зими. Прудко кудись у синю даль відносили сиві хвилі великі і малі крижини. На одній з них Василь Лукич побачив птаха. Йому здалося, що то в самоті, з невимовної туги б'ється об крижину журавка. Подумав, може, як летів журавлик додому, не втримали натомлені крила, впав безсилий на воду, — і там зник назавжди? А, може,

птаха знайшов собі іншу журавку? Саме в образі журавки поет уявив жінку, її щемке, нерозділене кохання з омріяним чоловіком. Самі собою виринули з глибини душі поета тоді такі рядки:

*Чом журавка об крижину
Забилась грудьми?..
Не взяв мене за дружину —
В світлиці візьми...*

Вірш «Журавка» написав Василь Юхимович опівдні ранньої весни на Володимирській гірці. Літом 1975 року поет прочитав цей вірш на своєму творчому вечорі в столичній філармонії в Колонному залі імені Миколи Лисенка. У залі, у першому ряду, сидів близький його товариш, композитор Олександр Білаш. Цей вірш справив на композитора велике враження. Тому наступного дня вранці він зателефонував Василеві Юхимовичу:

— Ти знаєш, Васю, я ніч не спав, все думаю і думаю про твою «Журавку». Дуже гарний вірш. Як він у тебе починається?

Василь Юхимович прочитав: — Чом журавка об крижину Забилась крильми?.. — Почекай хвилиночку. Я візьму ручку, папір і запишу увесь вірш, — промовив Олександр Білаш.

Він записав вірш і того ж дня вже під вечір була створена мелодійна лірична пісня. Розгорнутий вступ до цієї пісні нагадував помах крил птаха. Слова і музика злилися в одне ціле. І народилася щемка і

гарна пісня «Журавка», пісня про мрію жінки, котра прагне знайти вірного друга в житті, одного єдиного для неї визначеного долею коханого чоловіка. Отже, це твір про ширі почуття, глибоке і водночас драматичне кохання, твір хвилюючий за своїм емоційним напруженням. Тому «Журавку» часто співають саме жіночі ансамблі. Постійно виконують її на концертах співачки.

Пісні «Журавка» дала крила талановита народна артистка колишнього Радянського Союзу Діана Петриненко.

Понад двадцять жартівливих і ліричних пісень на слова поета Василя Юхимовича створив композитор Олександр Білаш. Найбільш відомі з них: «Іхав я по гравію», «Ластовинки», «Пісня шофера», «Річка моя мила», «Ой, чого ти, Черемоше» та пісня «Розлюбить не сила» з художнього кінофільму «Сейм виходить з берегів». Та все ж найбільшої слави зажила «Журавка», ставши улюбленою піснею в народі.

...Відійшов у вічність мій добрий товариш Василь Юхимович і зупинилося співуче серце видатного українського композитора, лауреата Національної премії України імені Т. Г. Шевченка Олександра Івановича Білаша. Та створена талановитими митцями «Журавка» житиме вічно.

Володимир КАПУСТІН,
поет, публіцист, член Національної Співки письменників України

Олександр Білаш

ЖУРАВКА
Музика Олександра Білаша
Слова Василя Юхимовича

Чом журавка об крижину
Забилась крильми?..
Не взяв мене за дружину, —
В світлиці візьми.
Де ж отого розрив-зілля
Ти не обмину,
Що не кликав на весілля
Лиш мене одну?
Може, місяць на ту пору
За хмару зайшов,
Що ти вже до мого двору
Шляху не знайшов?
Та як з нею, не зі мною
Будеш ти в журбі —
Я веселою ясною
Засвічу тобі.

Євген Нищук

СВЯТА ЗАЛИШАЮТЬСЯ

«Жодних рішень від Міністерства культури щодо скасування державних свят або призначення нових — не було, немає і бути не може. Це зараз не на часі, адже з огляду на суспільно-політичну ситуацію в країні є більш важливі справи, якими займається зараз Міністерство культури», — зазначив міністр культури України Євген Нищук.

Нагадаємо, Постановою Кабінету Міністрів України «Про економію державних коштів та недопущення втрат бюджету» (№ 65 від 01.03.2014 р.) було призупинено використання бюджетних коштів на проведення заходів з відзначення пам'ятних та історичних дат, ювілеїв підприємств, установ та організацій, вшанування пам'яті видатних осіб, друкування продукції, не пов'язаної з виконанням завдань і функцій органів державної влади та інших державних органів, до стабілізації фінансово-економічної ситуації в країні. Припинено також витрати на проведення виставок, ярмарків, з'їздів, симпозіумів, конгресів за рахунок коштів загального фонду бюджету.

Обмеження не торкнулися централізованих заходів Міністерства культури, пов'язаних із відзначенням 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка, Дня Конституції України, Дня Незалежності України, Дня Перемоги, Дня пам'яті жертв Голодомору.

КАРТИНИ ПОВЕРНУТО

До Національного музею мистецтв ім. Богдана та Варвари Ханенків під контролем Міністерства культури повернуто 10 художніх робіт, загальна оціночна вартість яких перевищила 28 млн. гривень. З 2013 року художні полотна світових живописців перебували у представницьких приміщеннях по вул. Банковій, 10.

Найдорожчою картиною, що прикрашала державну резиденцію президента, стала робота одного з представників французького класицизму, художника, що творив у стилі рококо, — Нікола Ланкре. Його картина «Галантна сцена» оцінюється експертами майже у 20 млн. гривень.

Серед повернутих картин також — «Лавка» (XVIII ст.) голландського живописця Герарда Доу, яку оцінюють у 4,3 млн. грн., та «Краєвид» (XVIII-XIX ст.) угорського художника Пал Сінет-Мерше, вартість 4 млн. грн.

ДЕСЯТЬ МІЛЯРДІВ ГРИВЕНЬ

ПОТРІБНО ЩОРІЧНО НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

На Міністерство культури зменшили держвитрати. Урізано зарплати керівному складу нацколективів, скорочено надбавки до зарплат певним

групам працівників культури. Всі заощаджені гроші направили на Міністерство оборони для підтримки армії.

На думку голови Комітету економістів України Андрія Новака, також можна було б зменшити витрати шляхом скорочення апарату Мінкульту. «Нинішні масштаби Мінкульту не потрібні Україні — вистачило б департаменту», — вважає економіст. «Було б менше чиновників, а отже, — менше витрат на них. Департамент розподіляв би гроші на культурні проекти, підтримував би розвиток культури в Україні. Те саме стосується й Міністерства молоді та спорту. Воно не потрібне, ще й в теперішніх економічних умовах. Те, що українські спортсмени беруть призові місця у міжнародних змаганнях, — це не його заслуга, а більше генетична», — зазначив А. Новак.

За підрахунками Комітету економістів України, для підтримки та розвитку української культури щорічно потрібно 10 млрд. грн. «За такого фінансування на культуру можна буде й заробляти. Культура розвиватиме позитивний імідж України. А завдяки ньому збільшиться приплив інвесторів. З одного боку, це будуть туристи, з іншого, — інвестори. У розвитку культури велику роль мають відіграти сучасні її види — кінематограф, комп'ютерна ігра, інтернет-проекти. Це найкраще сприймає молодь», — розповів А. Новак.

СКІФСЬКЕ ЗОЛОТО — В УКРАЇНУ!

Міністерство закордонних справ України передало ноту своїм нідерландським колегам з проханням гарантувати повернення експонатів з виставок кримських музеїв України, які перебували на виставці «Крим: золото і тасмичні Чорного моря» в Амстердамі.

«28 березня послу Нідерландів була вручена нота МЗС України, адресована Міністерству закордонних справ Нідерландів, з проханням гарантувати повернення цих предметів», — сказав на брифінгу в Києві директор департаменту інформаційної політики МЗС Євген Перебийніс.

Він зазначив, що посольство України в Нідерландах продовжує вживати заходів щодо повернення Україні об'єктів культурної спадщини, які перебувають в музеї Алларда Пірсона в Амстердамі.

Виставка «Крим: золото і тасмичні Чорного моря» була відкрита в музеї Алларда Пірсона — археологічному музеї Амстердамського університету на початку лютого. Вона сформована з колекцій п'яти українських музеїв, один з яких знаходиться у Києві, чотири — в Криму. На ній зібрані археологічні знахідки, серед понад 500 експонатів — артефакти зі скіфського золота, церемоніальний шолом, дорогоцінне каміння, мечі, панцирі, домашнє начиння стародавніх греків і скіфів.

Оскільки Нідерланди не визнають приєднання Криму до Росії, яке відбулося вже після відкриття виставки, виникло питання про те, кому повертати колекцію після закриття виставки в серпні.

Інтерфакс-Україна

СВІТ У ФАРБАХ КАТЕРИНИ БАЛКІНД

Реалістичність і предметність більше сорока виконаних олійними фарбами картин художниці Катерини Балкінд, що демонструються цими днями у трьох виставкових залах першого поверху Будинку художника Сімферополя, за словами голови Кримської республіканської організації художників, заслуженого художника України Миколи Моргуна, підпорядкована загальному задуму експозиції, вираженому власним знаковим колоритом. Це вже її четверта за рахунком персональна виставка і присвячується 20-річчю

творчої діяльності. Перша відбулася у 2003 році в Сімферополі, друга — у 2007 р. у Києві, третя — у 2009 р. в Сімферополі.

Виступаючи на відкритті виставки художники Микола Дудченко, В'ячеслав Зотиков, Тетяна Шевченко розповіли про те, що пам'ятають її ще маленькою дівчиною поряд з батьком, відомим кримським художником і педагогом, заслуженим діячем мистецтв України Львом Балкіндом. Дівчинка виросла, закінчила Сімферопольське художнє училище ім.

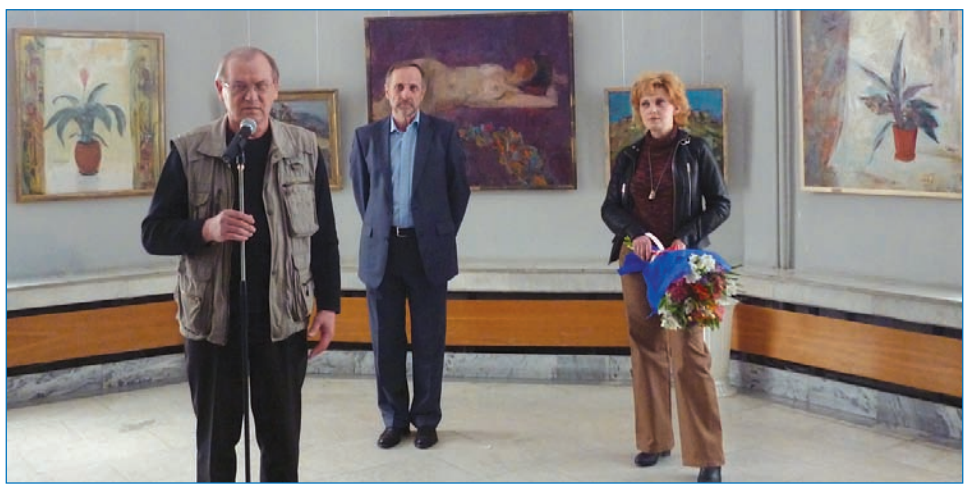
М. Самокиша, Національну академію образотворчого мистецтва та архітектури і нині продовжує сімейну династію: потужно і талановито працює в галузі станкового живопису, навчає йому студентів у Кримській філії академії.

У неї немає кон'юктурних робіт. У жіночих і чоловічих портретах, пейзажах «Старий замок», «Дім на озері», «Осінь у горах», «Біла скеля», «Зима

в Мар'їному», жанрових картинах «Повернення на берег» і «Як писати книги», натюрмортах з ірисами, гіпсовими фігурами, гарбузами, рибами та іншими зображена правда життя. Її тональність, градація контрастних, часто затемнених світлових рішень, підкреслених широкими, дещо завуальованими і розмитими мазками пензля, свідчить про професіоналізм автора з власним творчим обличчям і характером у відображенні навколишньої дійсності. Чудові куточки рідного Криму, його люди і побут з усіма прикметними ознаками є для неї головним натхненником у роботі.

З підкоренням нової мистецької планки художницю вітали колеги, студенти, батьки абітурієнтів, яких вона підготувала до вступу в художні виші, дарували їй квіти, а вона ще довго після презентації на випушеному до відкриття виставки каталозі писала на прохання присутніх свої побажання-автографи.

Валентина НАСТІНА

УЗАКОНЕНИЙ ВАНДАЛІЗМ...

У Масандрі знесли унікальну автобусну зупинку, прикрашену мозаїкою художниці Елеонори Щеглової. Зупинку повністю знищили 28 березня, повідомляє Еспресо.TV з посиланням на «Контекст Крим».

За словами художниці, після початку знесення вона звернулася до Ялтинського департаменту містобудівництва і архітектури, який видав розпорядження призупинити роботи. Втім, наступного дня об'єкт повністю знесли.

«Судячи з усього, питання було давно вирішено, але на заяву повинні були відреагувати, тому і дали мені документ про те, що роботи поки призупинили. В цей час зупинку знесли. Все це дуже сумно — навіть не тому, що

я — автор цієї мозаїки, а від того, що йде стара Ялта», — зазначила художниця.

Слід зазначити, що Елеонора Щеглова, яка є заслу-

женим художником Криму та членом Національної спілки художників України, власноруч виклала більшу частину мозаїки на зупинці.

В свою чергу в Масандрівській селищній раді повідомили, що на цьому місці буде нова зупинка з павільйоном і дитячим кафе.

ОФОРМИТИ ПЕРЕДПЛАТУ на всеукраїнську загальнополітичну і літературно-художню газету «Кримська світлиця» та інші культурологічні видання ДП «Національне газетно-журнальне видавництво» (газету «Культура і життя», журнали «Українська культура», «Український театр», «Театральні концерти Київ», «Музика», «Пам'ятки України: історія та культура») можна в будь-якому поштово-відділенні зв'язу України. У країнах далекого зарубіжжя оформити передплату на ці видання можна через сайт www.presa.ua на сторінці «Передплата On-Line». Передплатити та придбати окремі примірники видань в електронній версії можна за адресою — <http://presspoint.ua/>. Така послуга доступна в будь-якій країні світу. Довідки за тел.: (044) 498-23-64; e-mail: nvu.kultura.porhun@gmail.com